АНАЛИТИЧЕН ДОКЛАД
ОТ ИЗСЛЕДВАНЕ
„АЗ МОГА ДА ГО РАЗПОЗНАЯ“

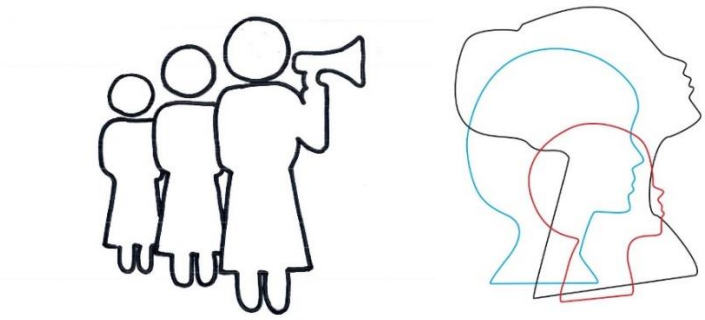

Изследването е проведено в рамките на изпълнение на Дейност 1 от проект „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, изпълняван с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021

Този Доклад е създаден в рамките на проект *„РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“*, с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2014 -2021, Малка грантова схема по Програма „Правосъдие”. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Сдружение Евроклуб Жена и при никакви обстоятелства не може да се приема, че отразява официалното становище на Програмния Оператор или на Донора

АНАЛИТИЧЕН ДОКЛАД ОТ РЕАЛИЗИРАНЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕ „АЗ МОГА ДА ГО РАЗПОЗНАЯ“

Изследването е проведено в рамките на изпълнение на Дейност 1 от проект „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, изпълняван с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021

Бенефициент по проекта е Сдружение Евроклуб Жена, а партньори по проекта са Община Тунджа и Ямболска търговско-промишлена палата

Този Доклад е създаден в рамките на проект *„РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“,* с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2014 -2021, Малка грантова схема по Програма „Правосъдие”. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Сдружение Евроклуб Жена и при никакви обстоятелства не може да се приема, че отразява официалното становище на Програмния Оператор или на Донора.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПЪРВА ЧАСТ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ОСНОВАНИЯ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО 3

1. Уводни бележки 3

2. Методология на проучването 4

ВТОРА ЧАСТ: РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕТО 6

1. Какво показват резултатите? 6

1.2. Разпознаване на домашното насилие над ромските жени и ученици в община Тунджа 6

1.3. Причини за домашно насилие сред ромските жени и ученици 15

1.4. Неглижирането - често срещана практика в ромската общност 25

1.5. Насилието в училище-форми и причини 28

1.6. Насилието на работното място 32

2. Степен на информираност и осведоменост на ромските жени и ученици 33

2.1. Оценка на информираността на ромските жени по темата за домашното насилие 33

2.2. Оценка на информираността на ромските жени и ученици по темата за новите форми на насилие в Интернет: онлайн тормоз и език на омразата 38

2.3. Нагласи по отношение разпознаване на институциите за търсене на помощ от страна на ромските жени и ученици 42

ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ПРЕПОРЪКИ 46

Приложение 1 50

Социодемографски характеристики на анкетираните ромски жени 50

Приложение 2 54

Социодемографски характеристики на анкетираните ромски ученици 54

Проектът „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, се изпълнява с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021.

ПЪРВА ЧАСТ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ОСНОВАНИЯ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

1. Уводни бележки

Настоящият аналитичен доклад се разработва в изпълнение на дейност 1 в рамките на проект *„РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“*, № BGJUSTICE-4.002-0009, финансиран по Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021.

Домашното насилие и насилието, основано на пола, са важни социални проблеми, които по своята същност представляват нарушаване на правата на човека. Именно това поражда необходимост от създаване на гъвкава, мулти-институционална стратегия за тяхното предотвратяване, а също и предприемане на превантивни действия посредством провеждане на информационни кампании, консултации, обучения.

Насилието е комплексен проблем. При него от еднакво значение са както навременното идентифициране на проблема и адекватното реагиране от страна на жертвите на насилие и институциите, така също и работа с жертвите с оглед намаляване на вредните последици. Последствията от насилието засягат всички сфери на живота. Освен човешките страдания, насилието над жените и учениците създава значителна икономическа тежест за обществото предвид медицинските грижи, полицейските и съдебните разходи, загубата на производителност и социалните разходи.

Настоящият доклад представя в систематизиран вид и анализира емпиричните данни от проведеното социологическо изследване сред 1) ромски жени и 2) ромски ученици от 5-12 клас, живеещи в 13 населени места на територията на община Тунджа. Основната цел е да направи оценка на настоящата информираност и знания на представителите на целевите групи по темата, свързана с домашното насилие и насилието по полов признак, като се изведат и анализират детайлно основните причини, които го причиняват. Специален акцент е също така и проучване на способността на целевите групи за разпознаване на някои съвременни форми на насилие като онлайн тормозът, неглижиране в семейството, език на омразата.

Проведеното изследване е базирано на методология, разработена специално за целите на настоящия проект от екип социолози и статистици. **Настоящият анализ се базира на 202 попълнени анкетни карти, отразяващи индивидуалното мнение на 101 ромски жени и 101 ромски ученици, живущи в населени места на територията на община Тунджа**.

Предвид сложността и многоаспектността на насилието и факта, че този феномен може да се прояви под различни форми, изследователският интерес е насочен към социално-психологическия подход при неговото изучаване. Той се фокусира от една страна върху ромските жени и специфичната им роля и място, което заемат в патриархалните ромски семейства, а от друга - върху проявите на насилието в училище, доколкото последното би могло да възпрепятства процеса по осигуряване на редовно посещаване на училище от страна на учениците от ромската общност. Тази обосновка е логично свързана със стремежа и съответно възможностите за управление на факторите, причиняващи насилие под една или друга форма.

2. Методология на проучването

За целите на настоящия проект е разработена Методология на проучването, в която са описани целите и задачите на изследването, начина на формиране на извадката, релевантните методологически подходи, чрез които се събира необходимата емпирична информация, методите за набиране и статистико-математическата обработка на събраната емпирична информация.

Методологията има ключова роля за подготовката, качественото провеждане на изследването и получаването на достоверни емпирични данни. Тя е адекватна и прецизно разработена, което гарантира, че:

1) ще бъдат изследвани точно тези процеси и явления, които са дефинирани като предмет на изследването;

2) изследваните явления и процеси са проучени с цялата необходима задълбоченост и прецизност;

3) приложени са релевантни изследователски подходи и техники, в резултат на което е събрана търсената емпирична информация;

4) обследването е проведено по начин, съобразен с международните стандарти в социологията, гарантиращи едновременно **и достоверност, и репрезентативност** на събраната емпирична информация. Достоверна е тази информация, която адекватно отразява изучаваните признаци.

За целите на изследването са разработени два изследователски инструмента: 1) Анкетна карта № 1 за ромски жени и 2) Анкетна карта № 2 за ромски ученици. С цел осигуряване на сравнимост и съпоставимост на събираната емпирична информация, двата въпросника съдържат въпроси, които имат идентично съдържание, но се различават според своите формулировки.

Събраната емпирична информация е обработена с помощта на **специализирания социологически софтуер SPSS,** в резултат на което са изчислени основните едномерни и двумерни разпределения по всички изследвани признаци, както и са идентифицирани основните различия по отношение на ключовите емпирични индикатори.

Социологическата информация е надлежно анализирана и представена в следващото изложение. Информацията по всеки отделен емпиричен индикатор е представена или в табличен, или в графичен вид, което улеснява представянето и възприемането на съвкупната[1] емпирична информация.

Анализът на събраната емпирична информация следва стриктно структурата на анкетните карти за посочените по-горе целеви групи.

В Приложение 1 към настоящия аналитичен доклад се представят основните характеристики на изследваните ромски жени, попаднали в проучването, а съответно Приложение 2 представя социо-демографските характеристики на изследваните ученици от ромската общност.

[1] Съвкупна емпирична информация е термин от социологията, който обозначава цялата съвкупност от мнения и оценки при проведеното изследване.

ВТОРА ЧАСТ: РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕТО

1. Какво показват резултатите?

1.2. Разпознаване на домашното насилие над ромските жени и ученици в община Тунджа

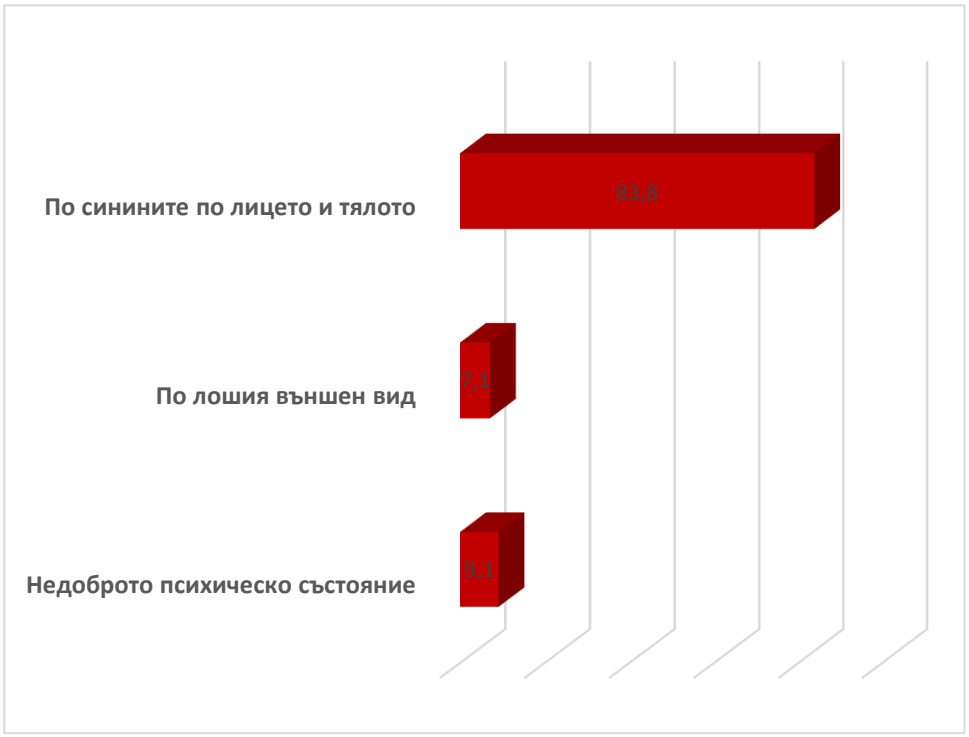
1.2.1. Домашното насилие през погледа на ромските жени

Дълго време се смяташе, че насилието в рамките на дома, респективно в семейството, е "възпитателно" и "не е наша работа". В наши дни насилието достига застрашителни размери, което налага необходимостта да се работи в посока превенция и намаляване на случаите на насилие над жени и ученици, независимо от тяхната етническа принадлежност. В специализираната литература са налични множество изследвания, публикации и трудове, които показват, че голяма част от хората, включително и представителите на ромската общност, все още не умеят да разпознават добре насилието. Те не правят разлика между физически, психологически и сексуален тормоз, както и не подхождат правилно към вече разпознатото насилие, което от своя страна значително затруднява превенцията и борбата с този значим и имащ сериозни последствия за жертвата проблем.

Физическото насилие е най-често докладваното и най-често присъстващото в статистиките и публичното пространство вид насилие заради явния си и лесно разпознаваем характер и видими белези. Физическото наказание се практикува в много семейства, включително и ромски, а неговите форми в най-общ смисъл се определят от степента на култура на насилника и неговото генетично и прародителско наследство. В повечето случаи, различните му крайни форми водят до "нещастни случаи" и травматични последствия при жените и учениците – фрактури на крайници или други части на тялото, изгаряния, увреждания на вътрешни органи, както и недохранване и дехидратация. Данните от проведеното проучване сочат, че като цяло анкетираните ромски жени могат да разпознаят домашното насилие и по-конкретно физическото. Според преобладаваща част от тях (83,8%) жертвите на домашно насилие са видими за широката общност именно по синините по лицето и тялото. Сравнително нисък е делът на онези, които споделят, че лошият външен вид (7,1%) и недоброто психическо

състояние (9,1%) могат да бъдат белези, по които да се съди за наличието на проблеми в семейството. Тези оценки са визуализирани в следващата Фигура 1:

Фигура 1. Как според Вас може да разпознаете една жена, че е била жертва на домашно насилие? (в %)

На въпроса: *Кое действие може да се счита за насилие у дома?,* получаваме широка палитра от отговори, като в голяма част от случаите жените в много висока степен идентифицират приоритетно **физическото насилие**. Близо 93% от тях го свързват с действия като заплахи за убийство, нападане с оръжия (89,9%); удряне, ритане, хапане или дърпане за косата (82,3%). **Сексуалното насилие** е друга форма на насилие, която е добре позната и разпознаваема сред тях. Според 76,9% принудата да правят нежелан секс, а също така и отказа партньора да използва презерватив (85,3%) са форми на насилие добре познати според повечето ромски жени.

Предвид това, че в повечето случаи ромската жена е подчинена на мъжа, който има задачата да „носи“ пари в семейството, широко популярен вид домашно насилие от страна на респондентките е и **икономическото**. Близо 81% от попадналите в проучването ромски жени различават изнудването за пари и за собственост като често срещата форма на домашно насилие.

Лишаването от жизнено необходими неща като храна и подслон, гоненето от дома, държането на студа и не позволяване жертвата да спи е посочена от 75,9% от ромските жени като друга форма на домашно насилие. Респондентките разпознават и други видове домашно насилие, но те имат относително по-ниски тегла. От друга страна, според 66,2% от анкетираните за насилие у дома се счита действие от страна на съпруга, свързано със самоволно вземане на финансови решения, които вредят и на самата ромска жена- има се предвид вземане на кредити, изразходване на голяма част от семейните средства за хазарт, наркотици, алкохол. Изнудването или заплашването, че ще навреди на децата в семейството е посочено като друг вид насилие у дома от 50,7% от ромските жени. Ограничаването на свободата и не позволяването да се излиза от дома, както и лишаването от дрехи, храна или медицински грижи е посочено от 38,6 % от тях. Според 30,4 % изоставянето от страна на **съпруг, интимен партньор** на място, което не е познато също е припознато като домашно насилие. Таблица 1 представя оценките на анкетираните жени за това, какво е домашното насилие и с какви действия го свързват най-често.

Таблица 1.

Емпирични оценки на ромските жени относно това, кое действие може да се счита за насилие у дома

	Относителен дял	
	Да	**Не**
Заплашва да Ви навреди или да Ви убие	92,5	6,3
Лишава Ви от дрехи, храна или медицински грижи	38,6	61,3
Изоставя Ви на място, което не Ви е познато	30,4	69,6

Проектът „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, се изпълнява с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021.

	Относителен дял	
	Да	**Не**
Напада Ви с оръжия	89,9	10,1
Удря Ви, бута, рита или хапе или Ви дърпа косата	82,3	17,7
Принуждава Ви да правите нежелан секс	76,9	24,1
Лишава Ви от жизнено необходими неща като храна и подслон, като например да Ви гони от вкъщи, да Ви държи на студа, да не Ви дава да спите	75,9	24,1
Нарочно иска да повреди или наруши Ваши лични вещи	22,8	77,2
Изнудва Ви или заплашва, че ще навреди на Вашите деца	50,7	49,3
Обижда, клевети и Ви унижава като личност	21,1	78,9
Вдига скандали, крещи нееднократно	21,1	78,9
Принуждава Ви против волята да се омъжите за някого	77,7	22,9
Ограничава свободата Ви, като Ви заключва да не излизате от вкъщи	38,6	61,4
Ограничава Вашите социални контакти, например срещи с роднини, приятели и посещение на културни мероприятия	13,0	87,0
Намесва грубо в решения, които трябва да са само Ваши	21,7	78,3
Налага Ви какво да работите или Ви лишава да имате собствени доходи	27,5	72,5
Изнудва Ви за пари, за собственост	80,9	19,1
Самоволно взема финансови решения, които вредят и на Вас като вземане на кредити, изразходване на голяма част от семейните средства за хазарт, наркотици, алкохол	66,2	33,8
Заплашва, нагрубява Вашите деца, домашни любимци	20,4	69,6
Следи Ви и шпионира	20,6	79,4
Отказва да използва презерватив или да практикува контрол на раждаемостта, въпреки че искате защитни мерки	85,3	14,7
Ограничава Вашата комуникация с приятели или семейство	21,2	78,8
Контролира достъпа Ви до пари	20,0	80,0

Проектът „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, се изпълнява с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021.

Данните сочат, че способността на ромските жени да разпознават и идентифицират различните форми на домашно насилие в голяма степен се определя от степента на завършено образование. При жените с по-висока степен на образование (средно и средно професионално), по-висок е делът на отговорите за различните форми на домашно насилие (56,7%), в сравнение с онези без образование (19,9%). Подобна констатация важи и за показателя: наличие на доходи. Близо 69% от ромските жени, които отбелязват, че нямат доходи, по-често разпознават формите на физическо насилие, в сравнение с онези, които разполагат с такива (21,3%). Данните сочат, че липсва статистическа зависимост между променливите: трудов статус и разпознаване на форми на домашно насилие. Тоест, фактът, дали жената в момента има работа или е безработна, не оказва влияние върху нейната способност да разпознава различните видове домашно насилие. Подобна констатация важи и по отношение на показателя: религия.

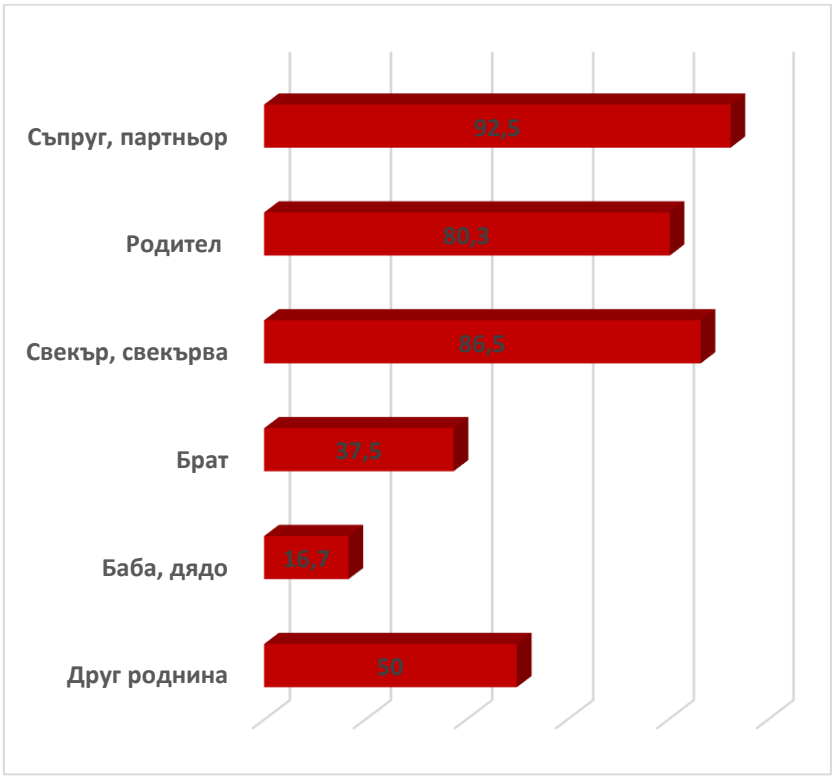
В същото време, налице е пропорционална зависимост между възрастта и възможността за разпознаване на различни форми на домашно насилие Така например, близо 88% от анкетираните ромски жени на възраст до 35 г. разпознават освен форми на физическо и сексуално насилие, а така също и форми на изнудване и икономическа принуда. При по-високите възрасти 46-65г. приоритетно се припознава физическото насилие от 56% от участвалите в проучването жени.

В обобщение на събраните мнения и оценки се налага общата констатация, че ромските жени разпознават различни форми на домашно насилие, с което е направена първата крачка в процеса по превенция и борба с този тежък социален проблем. Въпросът от тук нататък е доколко тези жени са склонни да съобщят и да потърсят защита извън общността, предвид нейното капсулиране.

Важен изследователски въпрос, на който се търси отговор е свързан с това, кои са според ромските жени най-честите извършители на това деяние. Според преобладаваща част от тях (92,5%) това е на първо място **съпруга/партньора,** с който живеят в брак или на семейни начала. Впечатление прави високият относителен дял на онези, които посочват свекъра или свекървата (86,5%) или родителите (80,3%) като

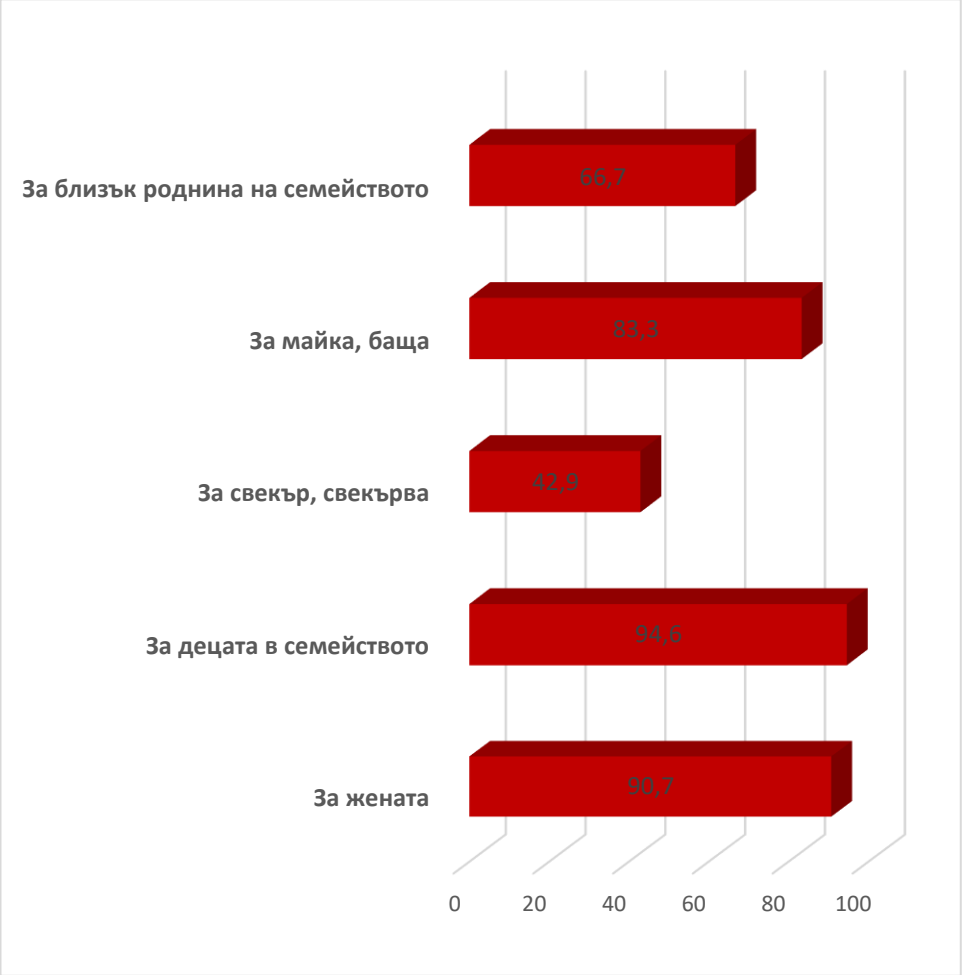
възможни извършители на подобно деяние. Коментираните оценки са представени във Фигура 2.

Фигура 2. Кой според Вас най-често оказва домашно насилие върху ромската жена в семейството? (в %)

От гледна точка на това, коя според респондентките е най-честата жертва на домашно насилие в ромските семейства, данните сочат, че това са на първо място **децата** (94,6%), следвани от **съпругата** (90,7%). Сравнително по-малък приоритет те дават на възможността жертва да бъде **бабата или дядото** (83,3%) или **близък роднина** (66,7%). Тези данни са систематизирани във Фигура 3:

Фигура 3. За кой член от семейството е най-голяма вероятността да стане жертва на домашно насилие? (в %)

1.2.2. Домашното насилие през погледа на ромските ученици

Проблемът с насилието над деца или ученици съществува доста отдавна, но през последните години започна да се дава една по-широка гласност на този социален проблем и последствията, които оказва върху тяхното израстване и превръщането им в пълноценни граждани. В българското законодателство има редица нормативни разпоредби, които защитават децата/учениците от физическо насилие. Най-общият нормативен акт е Наказателният кодекс, който инкриминира насилствените действия, включително извършените срещу деца. Глава втора от Наказателния кодекс обхваща

престъпленията срещу личността и инкриминира наред с други деяния и причиняването на телесна повреда (раздел II), като при такова деяние, причиняването на телесна повреда на малолетно лице е утежняващ фактор (чл. 131, ал. 4). Чл. 187 от Кодекса криминализира също така изтезаването на дете от лицето, под чиито грижи се намира или на което е възложено възпитанието на детето, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление съгласно Наказателния кодекс. С измененията и допълненията от 2019 г. са въведени специални разпоредби и завишени наказания, когато жертвата е пострадала от престъпление, извършено „в условията на „домашно насилие“, което е особено относимо към децата предвид положението им на зависимост. Допълнителни мерки за защита от насилие над деца в домашна среда са предвидени и в Семейния кодекс от 2009 г., и по-конкретно в разпоредбата на чл. 125, ал. 2100, която гласи (донякъде неясно), че: „Родителят няма право да използва насилие, както и методи на възпитание, които уронват достойнството на детето (Уницеф, 2022).

Независимо от правната защита, в специализираната литература са налични редица изследвания, които регистрират, че значителен дял от българското население приема физическото насилие като нещо нормално, особено когато е извършено с цел дисциплиниране на дете. Резултатите от настоящото проучване също потвърждават казаното по-горе.

Като цяло данните сочат, че анкетираните ромски ученици умеят в много голяма степен да разпознават различните форми на домашно насилие. Подобно на ромските жени, и учениците в най-голяма степен разпознават физическото насилие у дома. Малко над 91% от тях споделят, че за тях домашното насилие е когато **някой от семейството ти те бие, рита, удря шамар, причинява ти болка и ти оставя следи по тялото**. Висок е също така и делът на онези, които припознават сексуалното насилие като често срещана форма на насилие у дома. Според 90,2% насилие е това, когато **някой от твоето семейство, въпреки твоето нежелание, докосва или наранява интимните части на тялото ти, целува те или кара те да се съблечаш и да му позираш**. Сред другите форми на насилие, които са разпознати от сравнително висок брой ученици, са:

- *Когато някой от семейството ти те кара да правиш нещо, което ти не желаеш и то е опасно за теб (84,4%);*
- *Когато някой от семейството те обижда, присмива и те унижава (63,7%);*
- *Когато някой те следи и шпионира (64%);*
- *Когато някой ограничава твоята комуникация с приятели или семейство (53,9%).*

Таблица 2.

А знаеш ли какво е домашно насилие?

	Мнение на анкетираните ромски ученици	
	Да	Не
Когато някой от семейството ти те бие, рита, удря шамар, причинява ти болка и ти оставя следи по тялото	91,3	8,7
Когато някой от семейството те обижда, присмива и те унижава	63,7	36,3
Когато някой ти крещи	43,3	56,7
Когато някой от семейството ти те кара да правиш нещо, което ти не желаеш и то е опасно за теб	84,4	15,6
Когато някой от твоето семейство, въпреки твоето нежелание, докосва или наранява интимните части на тялото ти, целува те или те кара да се съблечаш и да му позираш	90,2	9,8
Когато някой ограничава твоите социални контакти, например срещи с приятели и посещение на културни мероприятия	52,2	47,8
Когато някой те следи и шпионира	64,0	36,0
Когато някой ограничава твоята комуникация с приятели или семейство	53,9	46,1

Проектът „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, се изпълнява с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021.

В изследването бе поставен един специален въпрос, имащ за цел да идентифицира кои са най-честите извършители на насилие в семейството според ромските ученици. Данните сочат, че в болшинството от случаите това е **бащата** (80,8%) или **по-голям брат или сестра** (78,9%).

Значително по-редки са случаите на домашно насилие от страна на **майката** (45,3%), **баба, дядо** (26,5%) или **друг член на семейството** (21,3%). Коментираните данни са представени в Таблица 3.

Таблица 3.

Най-честите извършители на физическо насилие у дома според анкетираните ученици

	Относителен дял
Майка	45,3
Баща	80,8
По-голям брат или сестра	75,9
Баба, дядо	26,5
Друг член на семейството	21,3

1.3. Причини за домашно насилие сред ромските жени и ученици

Домашното насилие в ромската общност е тясно свързано с разпределението на ролите и половете в общността. Патриархалното разбиране за мястото, ролята и отговорностите на жената в семейството я поставят често пъти в неравностойно положение. В ромската общност контролът над жените е особено силен, защото се възприема, че жените предават идентичността, ценностите и нормите на групата на по-младите поколения (Крумова, Т, 2020: 10). Мъжът продължава да се възприема като основната фигура в семейството. От него зависят финансовите въпроси, битовите, ежедневните решения, които трябва да се вземат. Както и в други общности със запазена патриархална структура, честта на мъжете и семейството не зависи от постиженията на мъжете в икономическата, политическата или културната сфера, а от поведението на

жените (Крумова, Т, 2020: 10). Ето защо се очаква „добрата жена“ да бъде девствена до сватбата си; да се ожени рано за момче от нейната група; да роди бързо син и евентуално повече деца; да бъде вярна на съпруга си; да поддържа примерно домакинство; да организира работата на снахи и дъщери; да се грижи за мъжа, децата, възрастните и болните. Не се очаква жената да се представя добре в училище, да има високо образование или да се стреми да се утвърди като добър специалист в дадена професия (Крумова, Т, 2020: 10). Освен посочените по-горе специфики, често пъти ромската жена бива подложена на една множествена изключеност и дискриминация, както от страна на обществото, а така също и от страна на общността, което допълнително задълбочава и влошава нейното положение. В повечето случаи, ако тя реши да се оплаче в полицията за систематичните побои или насилие от страна на съпруга си, тя рискува да бъде отхвърлена от всички останали за нейното "предателско поведение", което я обрича в повечето случаи на бедност, мизерия, лишена без дом, далеч от своите деца и отхвърлена от общността.

В хода на провеждането на изследването, ромските жени, с които разговаряхме, бяха помолени да изведат най-важните за тях причини, поради които в някои ромски семейства са налице случаи на домашно насилие над ромски жени. Систематизирането на отговорите по този въпрос очертава следните резултати:

- В най-голяма степен домашното насилие е провокирано от **немотията, бедността и липсата на доходи в семейството**. Тази причина се изтъква от 92,7% от ромските жени;
- Други причини с висок приоритет са свързани с **недостойното поведение на съпругата** (90,2%), **немарливост на жената към домашните задължения** (88,7%), **злоупотреба с алкохол и пристрастяване към наркотиците на партньора** (76,8%).

Жените, участващи в проучването отбелязват и други мотиви, които имат относително по-ниски тегла от горепосочените. Като такива са: **наличието на голям брой деца в семейството** (според 51,5 % от респондентките), **липсата или ниската степен на**

образование на партньора (според 44,3 % от жените), **желанието за власт и контрол от страна на партньора** (40,4%), а също така и **немарливостта на жената към възпитанието на децата и грижата за тях** (37 %).

Пълният списък с причини, идентифицирани по време на проведеното проучване, е детайлно представен в Таблица 4.

Таблица 4.

Емпирични оценки на ромските жени за най-важните причини, поради които в някои ромски семейства са налице случаи на домашно насилие над ромските жени

	Мнение на анкетираните ромски жени (в %)
Немотията, бедността и липсата на доходи в семейството	92,7
Липсата или ниската степен на образование на партньора	44,3
Наличие на голям брой деца в семейството	51,5
Специфични норми и роля на ромската жена в семейството	13,5
На насилието се гледа като на начин за възпитание и подчинение на ромската жена в семейството	22,3
Ниското самочувствие при някои ромски жени, породено основно от това, че те не притежават личностни и социални умения и трябва да се подчиняват на партньора си.	18,9
Желание за власт и контрол от страна на партньора	40,4
Липса на доверие между съпрузите	29,8
Злоупотреба с алкохол и пристрастяване към наркотиците на партньора	76,8
Неуспехи и провали в живота на партньора	34,8
Наличие на насилие и агресия в детството	11,9
Психическа болест (ревнивост) на партньора	29,3
Недостойното поведение на съпругата – постоянни изневери и развратен начин на живот	90,2
Немарливост на жената към домашните задължения	88,7
Немарливост на жената към възпитанието на децата и грижата за тях	37,0

Проектът „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, се изпълнява с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021.

Разисквайки въпроса за причините за домашно насилие в ромската общност, интерес представляват и отговорите на анкетираните ромски ученици. На въпроса: *Защо според теб в някои ромски семейства удрят, ритат, нараняват или крещят на своите деца?*, голяма част от тях (73,5%) считат, че основният проблем идва от **употребата на алкохол от страна на родителите**. Впечатление прави също така и високият дял на учениците (62,3%), които считат, че **те са по-скоро виновни и провокират своите родители към подобни деяния, защото имат лошо поведение и правят бели**. **Възпитанието чрез насилие** е потвърдено от 57,5% от анкетираните ученици като метод, който се практикува в ромските семейства. На следващо място като мотив, децата виждат **бедността на семейството**. Малко над 56% от анкетираните споделят подобна позиция. За най-маловажни се приемат причини, свързани със **самото представяне на детето в училище**. Близо 16% споделят, че получаването на ниски оценки е аргумент за проява на насилие в къщи. Също така, **нежеланието на детето да посещава училище** е посочено като сравнително рядко срещана причина за възникване на домашно насилие според 21,5% от анкетираните ученици. Мненията по този въпрос са представени в Таблица 5.

Таблица 5.

Причини за наличие на домашно насилие според ромските ученици

	Относителен дял
Защото това е нещо нормално	46,4
Защото родителите са бедни и нямат пари	56,4
Защото така родителите възпитават своите деца	57,5
Защото родителите са притеснени, че не ходят на работа	22,1
Защото родителите нямат образование	35,8
Защото родителите понякога употребяват алкохол	73,5
Защото детето има лошо поведение и прави бели	62,3
Защото детето има ниски оценки	15,9
Защото детето не иска да ходи на училище	21,5
Защото детето пуши цигари и употребява алкохол	52,4

Проектът „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, се изпълнява с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021.

1.3.1. Причини за не съобщаване на случаи на насилие при ромските жени и ученици

Важен аспект от политиките на държавата за превенция и ограничаване на домашното насилие е готовността на жертвите да сезират отговорните институции, с оглед защита на техните права и създаване на условия за възстановяване след тежката травма. В този смисъл, изследването събра обективна информация за това, кои са основните причини за не съобщаване на случаи на насилие у дома над ромски жени и деца. Данните сочат, че според болшинството от анкетирани ромски жени (95,5%), основният проблем е **незнание към коя институция да се обърнат за помощ**. Проверката показва, че 67,8% от анкетираните, които са посочили този отговор, са с образование по-ниско от средното. С нарастване на образователното равнище, значително намалява и делът на жените, които отбелязват този отговор (13,6%). Липсата на информираност към кого да се обърнат за помощ е различна в различните населени места на територията на община Тунджа. Данните сочат, че от тринадесет населени места, най-високи нива на липса на информираност у ромските жени относно институциите са отчетени в **селата: Козарево (17,2%), Ботево (10,9%) и Робево (9,4%).** Това неминуемо поражда необходимостта от предприемане на по-целенасочени информационни кампании, така че този дефицит от информация да бъде отстранен.

Таблица 6.

Дял на ромските жени, които посочват, че не знаят към кого да се обърнат за помощ при случаи на домашно насилие по местоживеене

Име на населеното място	Относителен дял на отговорилите
Ботево	10,9
Бояджик	7,8
Веселиново	7,8
Дражево	7,8

Завой	6,3
Козарево	17,2
Крумово	6,3
Кукорево	6,3
Могила	6,3
Окоп	6,3
Робево	9,4
Скалица	6,3
Хаджидимитрово	6,3

Като следваща по приоритетност причина за не съобщаване според 86,3% от респондентките това е **липсата на собствен дом, в който да отидат да живеят при случаи на насилие**. Отново по-висок е делът на онези, които са без доходи (76,2%) и които посочват тази причина, в сравнение с работещите на 8 часов работен ден (23,4%). Друг чест посочван аргумент за несподеляне и пазене в тайна на случилото се е **поради страх от съпруга и неувереност на жертвата**. Близо 85% от респондентките отбелязват този отговор. Тук не се констатира наличие на статистическа зависимост между тази променлива и трудов статус, степен на завършено образование или наличие на доходи.

Страхът от това, какво ще кажат хората в квартала, има огромно значение при вземането на решение дали дадена ромска жена да потърси своите права и да се защити. Малко над 79% от анкетираните посочват този отговор, което потвърждава казаното по-горе, че ромската жена в повечето случаи остава в плен на традициите и законите на общността вътре в ромските квартали. За нея кварталът е крепост, която тя трудно може да напусне.

Впечатление прави сравнително високият дял на отговорилите, че **липсата на доходи** (67,2%) **и нежелание да си развалят семейството** (63,6%) са мотиви, поради които ромските жени се въздържат от търсенето на помощ при случаи на насилие в семейството. **Нежеланието да навредят на своите деца и своите родители** в конкретния случаи е отбелязана като най-ниска по приоритет причина за не съобщаване. Представените мнения са систематизирани в Таблица 7.

Таблица 7.

Причини, поради които много ромски жени не съобщават и не търсят помощ от институциите при случаи на домашно насилие

	Относителен дял
Поради страх от съпруга и неувереност	84,9
Поради липсата на доходи	67,2
Поради липсата на дом, в който да отидат да живеят	86,3
Поради липса на образование	44,0
Поради незнание към коя институция да се обърнат за помощ	95,5
Поради нежелание да си развалят семейството	63,6
Не искат да навредят на своите деца	28,0
Не искат да навредят на своите родители	34,8
Поради страх от това, какво ще кажат хората в квартала	79,4

С оглед добиване на една по-пълна картина за причините за не съобщаване на случаи на домашно насилие, интерес представляват и отговорите на **анкетираните ромски ученици, участващи в проучването.** Подобно на ромските жени, преобладаваща част от тях (74,2%), не съобщават за домашно насилие **поради страх от родителите**. Сравнително по-нисък е делът на онези, които смятат, че насилието в къщи може да се **приеме за нещо нормално и правилно** (27%).

Наблюдава се силна корелация между трудовия статус на родителите и не съобщаването от страна на учениците при наличие на тормоз в къщи. Малко над 57% от анкетираните ученици, които премълчават поради страх, живеят в семейства, в които и двамата родители не работят. Впечатление прави значително по-ниския дял на онези (39,1%) в сравнение с ромските жени, които отбелязват, **че не знаят към кого да се обърнат за помощ**. Това вероятно се дължи на факта, че в училището, за разлика от квартала се провеждат повече мероприятия с информационна цел, целящи запознаване

с начините за превенция на този тежък социален проблем. Ако вникнем по-детайлно в данните, ще видим, че **тези деца, които не знаят към кого да се обърнат за помощ** са предимно от възрастовата група 11-13 г. (56,8%) и живеят в повечето от случаите в селата Ботево (13,9%), Крумово (13,9%), Могила (11,1%), Робево (11,1%), Скалица (11,1%) и Хаджидимитрово (11,1%). **Отново стои въпроса за иницииране на повече информационни кампании в тези населени места, които да бъдат насочени и към ромските ученици, с цел редуциране обхвата на този социален проблем.**

Таблица 8.

Дял на ромските ученици, които посочват, че не знаят към кого да се обърнат за помощ при случаи на домашно насилие по местоживеене

Име на населеното място	Относителен дял на отговорилите
Ботево	13,9
Бояджик	2,8
Веселиново	5,6
Дражево	2,8
Завой	-
Козарево	5,6
Крумово	13,9
Кукорево	5,6
Могила	11,1
Окоп	5,6
Робево	11,1
Скалица	11,1
Хаджидимитрово	11,1

Таблица 9.

Причини за не съобщаване при случаи на домашно насилие според ромските ученици

	Относителен дял
Защото ги е страх от родителите	74,2
Защото смятат, че това е нещо нормално и така е правилно	27,0
Защото не знаят към кого да се обърнат за помощ	39,1

В проучването бе включен и един допълнителен въпрос, имащ за цел да изясни и най-честите причини за не съобщаване **при случаи на тормоз в училище**. Според получените резултати, приблизително 73% от ромските ученици, с които разговаряхме, не съобщават отново **поради страх** и за случаи на насилие в училище. При анализа на отговорите на този въпрос, впечатление прави високият дял на онези (46,5%), които отбелязват, че не съобщават поради незнание към кого да се обърнат за помощ при възникване на подобни случаи. В повечето случаи (34,7%) това са ученици от по-малките възрасти (11-13 г.). С нарастване на възрастта се наблюдава намаляване на делът на анкетираните, които отбелязват този отговор. Например, при учениците на възраст 17+ делът на онези, които не са информирани към кого да се обърнат за помощ е 15,9%.

Данните сочат, че учениците не съобщават, че ги тормозят в училище поради това, че смятат това нещо за нормално (10%) или пък поради недоверие към учителите (11,3%).

Таблица 10.

Причини за не съобщаване при случаи на тормоз в училище, според ромските ученици

	Относителен дял
Поради страх	72,5
Поради чувство на срам	37,3
Поради недоверие към учителите	11,3
Поради незнание към кого да се обърнат за помощ	46,5
Поради страх от това, какво ще кажат на своите родители	21,1
Защото смятат, че това е нещо нормално	10,0

Проверката на данни по местоживеене, показа, че делът на учениците, които посочват, че не знаят към кого да се обърнат за помощ при случаи на насилие в училище по населени места е най-висок в селата Бояджик (15,2%), Могила (12,1%) и Хаджидимитрово (18,2%). **Това налага необходимостта от стартиране на по-засилени информационни кампании в тези учебни заведения относно запознаването на децата и учениците с формите, проявите и противодействието на насилието в училище.**

Таблица 11.

Дял на ромските деца/ученици, които посочват, че не знаят към кого да се обърнат за помощ при случаи на насилие в училище по местоживеене

Име на населеното място	Относителен дял на отговорилите
Ботево	9,1
Бояджик	15,2

Веселиново	9,1
Дражево	3,0
Завой	3,0
Козарево	6,1
Крумово	3,0
Кукорево	6,1
Могила	12,1
Окоп	3,0
Робево	9,1
Скалица	3,0
Хаджидимитрово	18,2

1.4. Неглижирането - често срещана практика в ромската общност

Твърде често бедността и трудния живот, който част от представителите на ромската общност водят, способства за наличието и на един често срещан проблем, наричан **неглижиране**. Последното не е така изразено както чисто физическото насилие, тъй като в него има намесена и емоция, но оказва пагубно влияние върху детето. Важно е да се знае, че неглижирането често е следствие от икономически или емоционални проблеми при родителите, настъпили поради конкретни обстоятелства и социални предпоставки – безработица, бедност, загуба на единия родител, партньор, развод, а често и злоупотребата с алкохол и/или наркотици, водят до депресивност и изолираност, както и до лишаване от средства за преживяване, което пък от своя страна предизвиква една житейска съкрушеност, неспособност на родителя да обгрижва детето по правилния начин. В общия смисъл, могат да се отделят два типа неглижиращи майки – млади и неопитни, които са социално изолирани и необразовани, и такива, които са пасивни, оттеглили се, израснали в семейства от същия неглижиращ тип. Като цяло майките на неглижираните деца се описват като по-малко контактуващи с децата си вербално и с преобладаващо директни команди и критики към децата, социално изолирани и депресивни, а съпрузите им често имат алкохолна или друга зависимост.

Типично за неглижирането е недохранването, хроничния глад, видимо лошата хигиена на кожата, неугледния вид, оттегленост от заобикалящата среда и лесна възбудимост.

В настоящото проучване сред двете целеви групи, преживяванията на неглижиране бяха измерени посредством задаване на въпроси към учениците дали (и колко често) се е случвало техните родители или лицата, които се грижат за тях, да не ги нахранят, да не ги заведат на училище (или да не им кажат да отидат на училище), или да не ги заведат на лекар, когато са били болни. Идентични въпроси бяха зададени и на ромските жени от гледна точка на получаване на информация по същите въпроси, но през призмата и гледната точка на жената като родител.

Резултатите от проучването сочат, че ромските ученици съобщават за по-високи равнища на неглижиране, в сравнение с ромските жени. Над 50% от анкетираните ромски ученици споделят, че понякога се е случвало:

- *Родителите да не осигуряват достатъчно храна,*
- *Родителите да забравят да дадат пари за закуска на училище;*
- *Родителите да не перат дрехите и да ходиш мръсен, не изкъпан и да миришеш лошо;*
- *Родителите да не те подсещат да си режеш ноктите на ръцете и на краката;*
- *Родителите да не те заведат на лекар, когато си бил болен/а.*

Събраната при проведеното изследване емпирична информация по тези въпроси показва, че учениците, които живеят в семейства с безработни родители, съобщават по-често за случаи макар и от време на време на неглижиране (47%), отколкото онези, при които и двамата родители работят (13,4%). Подобни констатации се отчитат също така и в случаите, когато учениците живеят в семейства, които са с ниски доходи и нямат достатъчно пари за храна, отопление и лекарства. Малко над 46% от тях, живеещи в бедни домакинства споделят, че се е случвало от време на време да бъдат неглижирани от своите родители от гледна точка на невъзможността за осигуряване на храна и даване на пари за училище (66,5%).

В допълнение на представените оценки на ромските деца/ученици, оценките на ромските жени са малко по-умерени, но независимо от това те са индикация за отбелязаните процеси по неглижиране, които се наблюдават в тази общност. Макар и рядко 46,5% от анкетираните жени отбелязват, че се е случвало да не заведат децата си на лекар, когато са били болни или пък да забравят да дадат пари за закуска (42%). **По ниските стойности на показателите на ромските жени, в сравнение с учениците по отношение на неглижирането, е възможно да се дължи на това, че те като родител, на плещите на който основно стои като ангажимент отглеждането на децата в семейството, в повечето случаи се притесняват да признаят пред някого външен на семейството, че в тяхното ежедневие има и такива случаи. Разбира се, това не ги прави лоши родители, напротив, в повечето случаи тези жени са с ниски доходи и то основно от социални помощи (85,2%), продължително безработни повече от 2 г. (43,3%).**

Както сочат данните, ромските жени в повечето случаи са отговорни към осигуряването на храна на децата и посещаването на училище. Едва 25% от тях споделят, че рядко се случва да забравят да нахранят децата си или пък да забравят да кажат на децата си да отидат на училище (28%). Коментираните мнения на двете целеви групи са представени в Таблица 12 и Таблица 13.

Таблица 12.

Емпирични оценки на ромските жени относно това доколко в натовареното ежедневие се е случвало: (в %)

	Никога	Рядко	Постоянно
Да забравите да нахраните децата си	71,0	25,0	4,0
Да забравите да дадете пари за закуска на децата си	56,0	42,0	2,0
Да забравите да кажете на децата си да отидат на училище	70,0	28,0	2,0
Да не заведете децата си на лекар, когато са били болни	52,5	46,5	1,0

Таблица 13.

Емпирични оценки на ромските ученици относно това доколко в натовареното ежедневие, се е случвало:

	Никога	Рядко	Постоянно
Родителите да не ти осигуряват достатъчно храна и ти постоянно да си гладен	42,1	54,7	3,2
Родителите да забравят да ти дадат пари за закуска на училище	28,9	52,6	18,6
Родителите да забравят да ти кажат да отидеш на училище	42,6	47,9	9,6
Родителите да не ти перат дрехите и да ходиш мръсен, не изкъпан и да миришеш лошо	44,1	51,6	4,3
Родителите да не те подсещат да си режеш ноктите на ръцете и на краката	35,9	51,0	14,1
Родителите да не те заведат на лекар, когато си бил болен/а	46,2	50,1	4,4

1.5. Насилието в училище-форми и причини

Насилието над деца в училище е друг социален проблем, който не е изолиран, а е навсякъде - във всяка държава, общество и социална група. В специализираната литература съществуват редица доказателства за вредите от насилието върху здравето и развитието на учениците, върху способността им да учат и да изграждат отношения с други хора, да бъдат пълноценни възрастни и родители. Редица проучвания на Уницеф по темата показват, че училищният тормоз и несигурната училищна среда са една от причините за ранно отпадане от образователната система, за намаляване на посещаемостта и мотивацията за учене особено сред децата от ромската общност, влошаване на резултатите на учениците, което от своя страна способства и за пораждането на редица други значими социално-икономически ефекти. Както в домашни условия, така и в училище, насилието може да има различни форми и

проявления (физическо, психическо, сексуално и т.н) като може да се случва, както във физическата среда, така и във виртуалната среда (кибертормоз).

Резултатите от проведеното проучване показват, че като цяло анкетираните ученици **знаят какво е насилие в училище**. В преобладаваща част от случаите (86,8%) те разпознават психическото насилие под формата на заплаха да ти вземат парите, храната или други вещи. Сравнително висок е също така и делът на онези, които свързват насилието в училище с неговите физически измерения: причиняване на телесна повреда, болка или страдание (85,3%). Използването на обидни думи и унижаването е друг сравнително добре позната форма на насилие на респондентите (81,5%). Подигравателното отношение според 73,4% от ромските ученици също е форма на психическо насилие. Коментираните форми на насилие в училище са представени в Таблица 14.

Таблица 14.

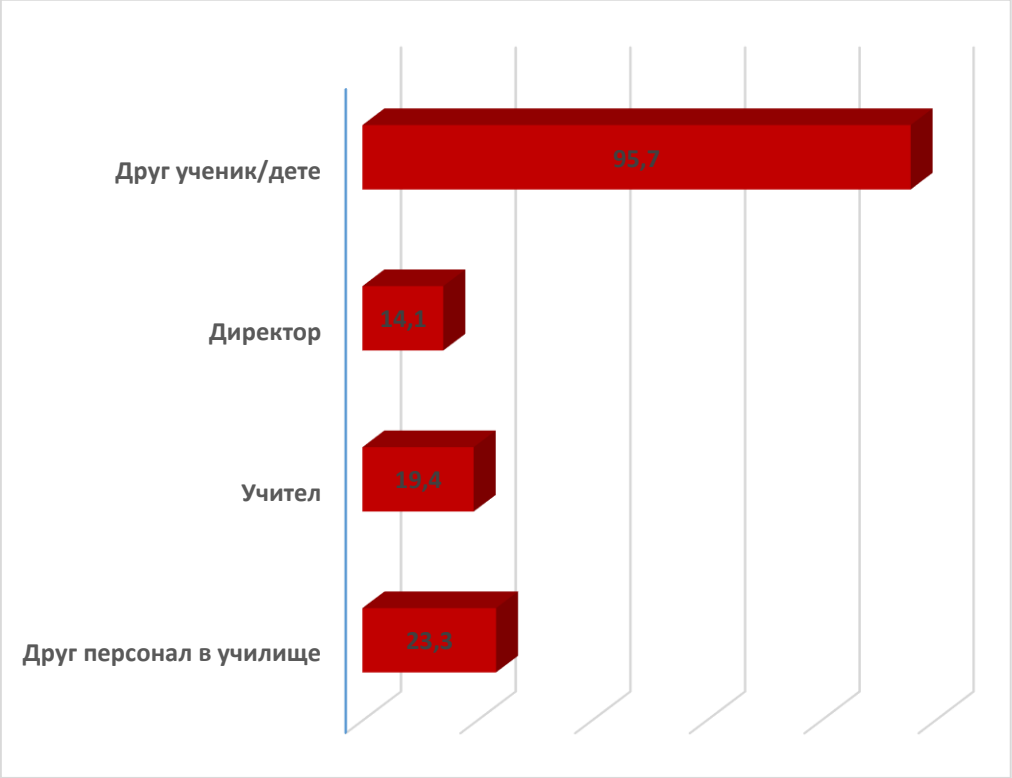
Оценки на ромските ученици за това какво е насилие в училище

	Относителен дял	
	Да	Не
Когато някой те нарани чрез пляскане, удряне, ритане , щипане	85,3	12,6
Когато някой ти крещи	55,8	44,2
Когато някой се подиграва с теб	73,4	26,6
Когато някой използва обидни думи и те унижава или нарича с обидни имена	81,5	18,5
Когато някой те заплашва че ще ти вземе парите, храната или други твои вещи	86,8	13,2
Когато съученици те изключат от общи игри	56,7	43,3

Norway grants

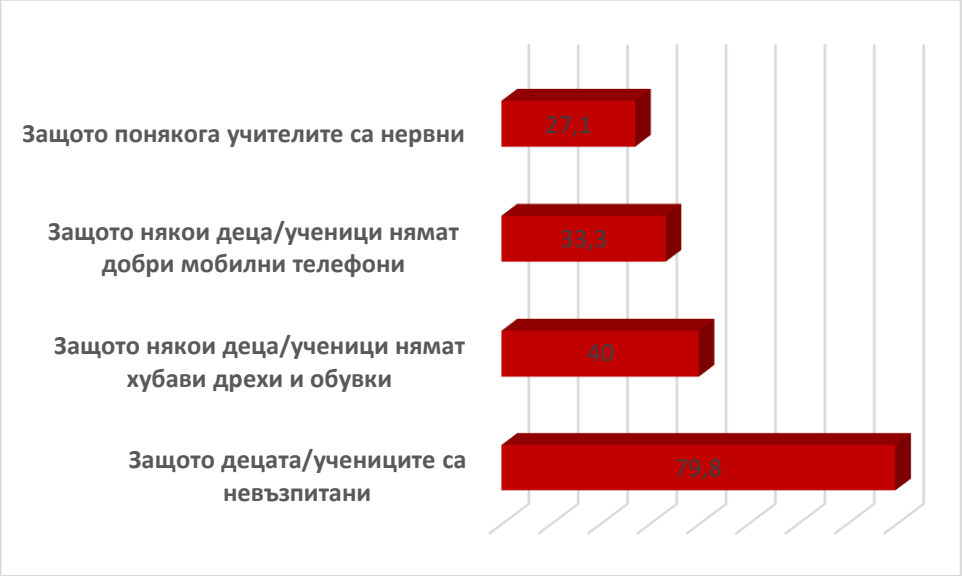
Изследването потърси мнение и по въпроса **кои според ромските ученици са основните извършители на насилие в училище.** Данните от изследването сочат, че в повечето случаи това е **друг ученик или дете**. Това мнение се споделя от 95,7% от отговорилите. Сравнително по-редки са случаите на насилие, **причинено от персонала в училище** (23,3%), **учител** (19,4%) **или директор** (14,1%). Коментираните данни са визуализирани в следващата Фигура 4:

Фигура 4. Кои според теб са най-честите извършители на насилие в училище? (в %)

Важен аспект е също така и изясняване на причините, пораждащи насилие в училище. Силно впечатлява сравнително високия дял (79,8%) на ромски ученици, според които, основният причинител на този социален проблем **това са самите деца и по-конкретно липсата на възпитание у учениците**. **Ограничените финансови възможности** на семействата на повечето ромски ученици също е идентифициран като проблем, подбуждащ към прояви на насилие, поради това, че някои от тях нямат хубави дрехи и обувки (40%) или пък нямат „добри“ и скъпи телефони (33,3%). Тези данни са визуализирани във Фигура. 5:

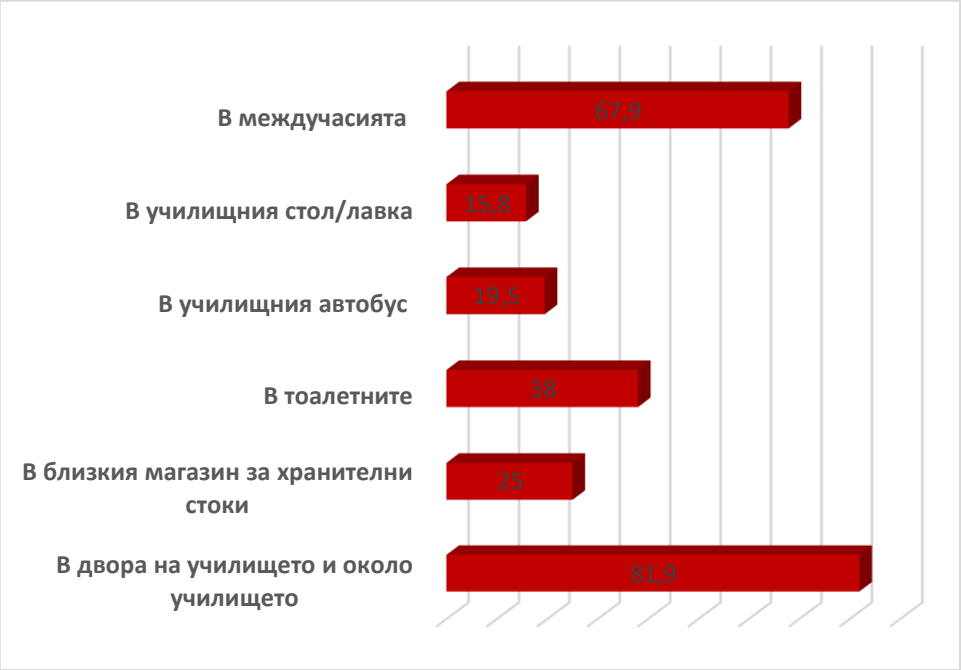
Фигура 5. А защо според теб понякога има насилие в училище? (в%)

Що се отнася до мнението на анкетираните лица за това къде най-често се среща насилието в училище**, можем категорично да заявим, че в болшинството от случаите това е двора на училището или в близост до него.** Близо 82% от учениците дават този отговор. Сравнително висок (67,9%) е също така и делът на онези, според които в **междучасията** също се създават условия за прояви на насилие. По-редки са случаите на прояви на този проблем **в тоалетните** (38%), **в близкия магазин за хранителни стоки** (25%), **в училищния автобус** (19,5%) **или училищния стол** (15,8%). Последните прояви са сравнително по-малко посочвани от гледна точка на това, че при тях има един по-голям засилен контрол от страна на учители или персонал, което възпрепятства възникването на подобен тип ситуации.

Проектът „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, се изпълнява с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021.

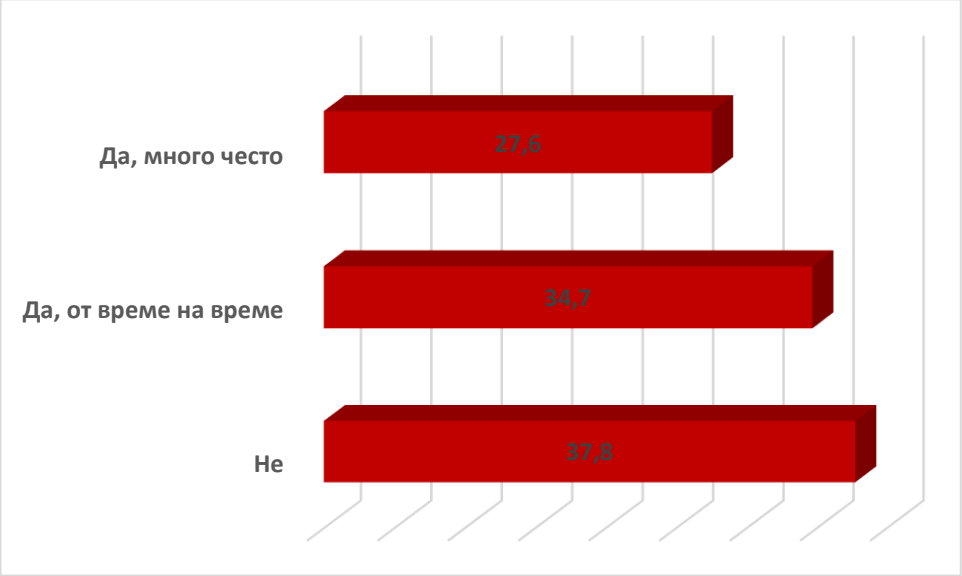
Фигура 6. Къде най-често се среща насилието в училище? (в %)

1.6. Насилието на работното място

В проучването бе включен и един друг специален въпрос, имащ за цел да установи доколко ромските жени имат поглед върху измеренията на насилието освен в къщи и в една друга важна обществена сфера, каквато е пазарът на труда. Данните сочат, че според болшинството от респондентките (62,2%) ромските жени са подложени на насилие на работното място. Съответно делът на онези, които отбелязват, че това се случва много често, е 27,6%, а съответно близо 35% смятат, че се проявява от време на време. Проверката на данни показва, че това мнение е споделено предимно от жени на възраст между 29 и 35 г. (66,9%), работещи на пълен работен ден (68,8%). На противоположна позиция са малко над 37% от респондентките, като това са предимно безработни (65,4%) или работещи на 4 часа (56,6%) жени.

Фигура 7. Как смятате - ромските жени стават ли често обект на насилие или тормоз на работното място? (в %)

2. Степен на информираност и осведоменост на ромските жени и ученици

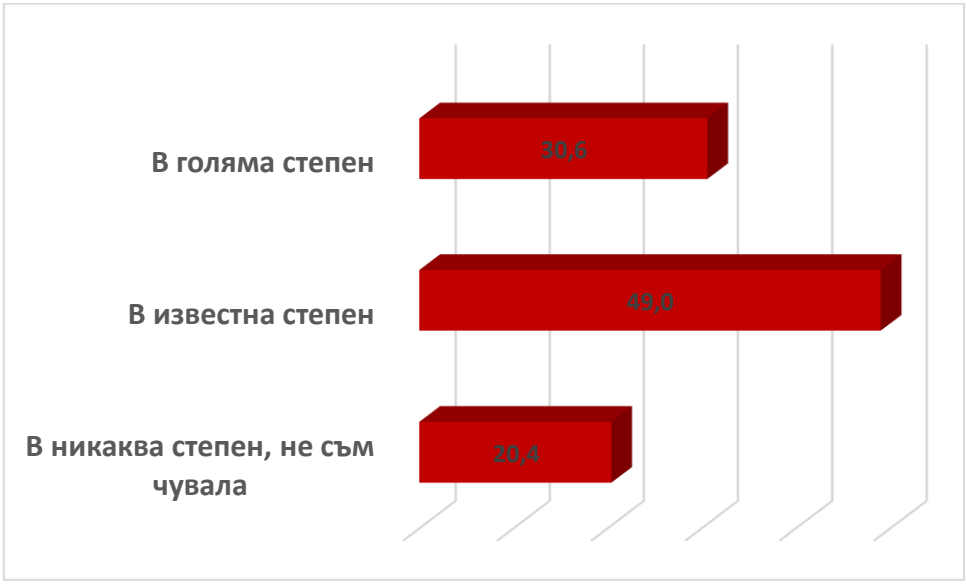
2.1. Оценка на информираността на ромските жени по темата за домашното насилие

Съществен аспект в борбата срещу проявите на домашно насилие е наличието на механизми за противодействие. Основната правна уредба на домашното насилие се съдържа в Закона за защита от домашното насилие. От февруари 2019 г. влизат в сила и промените в Наказателния кодекс във връзка с престъпленията, извършени при условията на домашно насилие. Предвид, обаче, доста несъвършената българска правна уредба, специалистите често се обръщат „за помощ“ към международните актове. Такъв акт е Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, която съдържа гаранции за спазването на:

- правото на живот (чл. 2);
- забраната на изтезанията (чл. 3);
- правото на личен и семеен живот (чл. 8);
- правото на ефективни правни средства за защита (чл. 13);
- забраната за дискриминация (чл. 14).

Съществена предпоставка за търсенето на защита и закрила от страна на българското законодателство е това, всяка една жертва да бъде информирана по темата. Резултатите от изследването сочат, че болшинството от анкетираните ромски жени (49%) споделят, че „в известна степен“ са информирани по темата за домашното насилие. Близо 31% пък е делът на онези, които считат, че в голяма степен са запознати по този въпрос. Впечатление прави сравнително високия дял на онези (20,4%), които не са чували и не са запознати с този проблем. **Проверката на данните сочи, че тези жени са предимно с ниска степен или без образование (66,7%) от по-младите възрастови групи: между 15-29 г. (56,4%) и 29-35 г. (58,9%).**

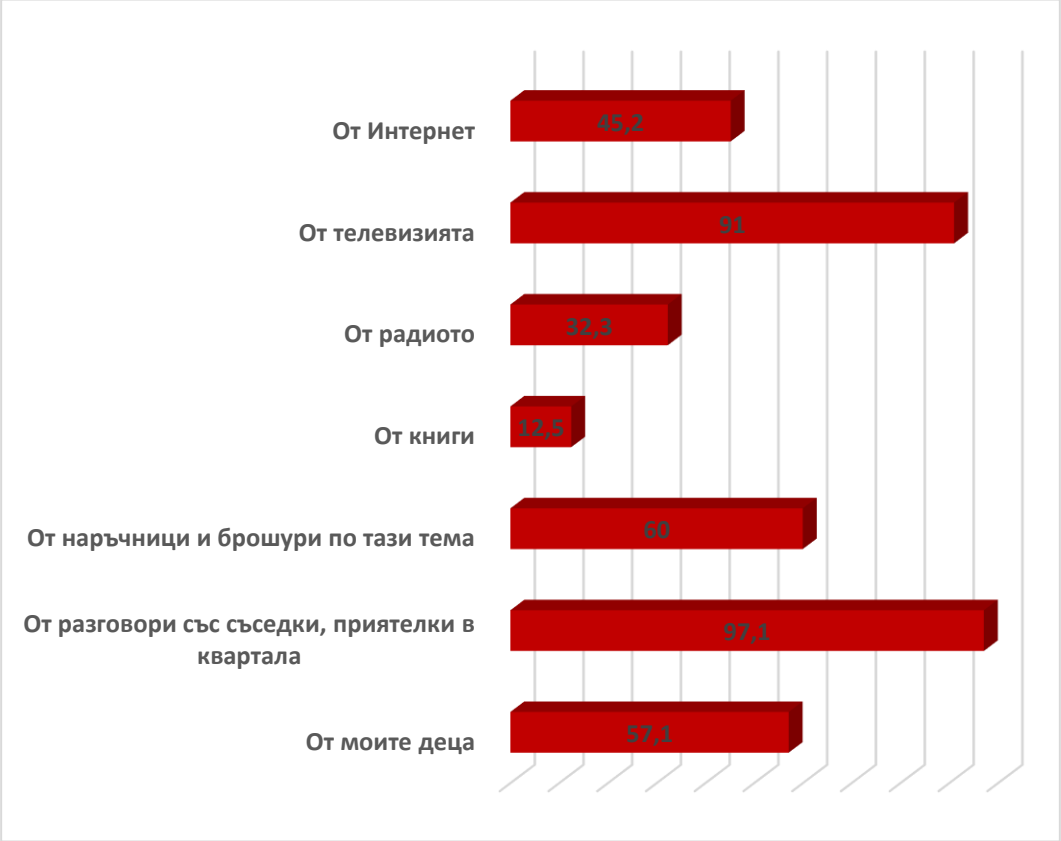
Фигура 8. Степен на информираност на ромските жени по темата за домашното насилие (в %)

Интерес представлява отговора на въпроса: *От къде най-често се информирате по темата*?, имайки предвид, че през повечето време жените са ангажирани с възпитанието, отглеждането на децата в семейството и вършене на домакински задължения. Данните сочат, че най-работещ канал за получаване на информация за домашното насилие е по **неформален път, от разговори със съседки и приятелки в квартала (97,1%) и от телевизията (91%).** Като друг източник на информация са **наръчниците и брошурите по темата** (60%), **от децата в семейството**

(57,1%) и от **Интернет** (45,2%). По-малко са случаите на жени, получаващи информация от радиото (32,3%) или от книги (12,5%). Коментираните данни са представени във Фигура 9.

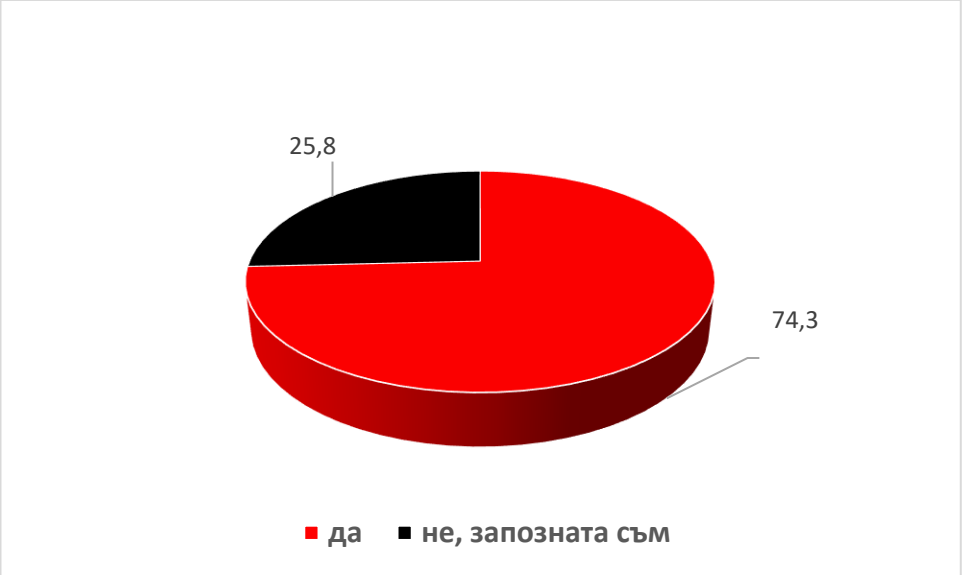
Фигура 9. Източници на информация според ромските жени по темата за домашно насилие (в%)

На въпроса: *„Имате ли нужда от повишаване на Вашата информираност за това как да разпознаете случаи на домашно насилие и къде да потърсите специализирана помощ?“* прави впечатление, че твърде голям процент от ромските жени (74,3 %) категорично признават, че имат нужда от получаване на повече информация по темата. **Това навежда към констатацията, че една значителна част от ромските жени страдат от липса на подобен тип информация, поради което те остават незащитени от Закона и държавата при наличие на случаи на домашно насилие. От гледна точка на техния профил, това са лица, както работещи (76%), а така също и безработни (74%), със средно (33,4%) или по-ниска степен на образование (35,6%).** На

противоположния полюс са близо 26% от анкетираните, които декларират, че са запознати с тематиката и знаят как да защитят своите права при нужда.

Фигура 10. Необходимост от повишаване на информираност на ромските жени по темата за домашното насилие (в %)

Проверката на данни по населени места показа, че най-голяма нужда от повишаване на информираността на жените по темата за домашно насилие е констатирана в селата: Ботево, Бояджик, Веселиново, Кукорево и Окоп.

Таблица 15.

Нужда от повишаване на информираността на ромските жени по темата домашно насилие

Име на населеното място	Относителен дял на отговорилите
Ботево	10,7
Бояджик	10,7
Веселиново	10,7
Дражево	2,7
Завой	6,7

Козарево	6,7
Крумово	8,0
Кукорево	10,7
Могила	5,3
Окоп	10,7
Робево	9,3
Скалица	2,7
Хаджидимитрово	5,3

При реализирането на изследването е поставен и допълващ въпрос за предпочитаните възможни начини за повишаване на информираността на ромските жени в областта на домашното насилие. Като най-работещ, предвид спецификата на ромската общност е посочен **разпространението на наръчници и брошури по темата в кварталите** (75%). **Създаването на кабинет в ромските квартали за консултации също е избран като възможен източник за повишаване на информираността на ромските жени.** Близо 54% споделят подобно мнение, а 51% пък залагат **на организирането на информационни кампании по места в близост до ромския квартал или дори в рамките на квартала**. Таблица 16 илюстрира тези оценки:

Таблица 16.

Начини за повишаване на информираността по темата за домашното насилие

	Мнение на анкетираните ромски жени (в%)
Чрез организиране на информационни кампании в ромските квартали	51,0
Чрез разпространение в ромските квартали на наръчници и брошури по темата	75,0
Чрез създаване на кабинет в ромските квартали за консултации по темата	53,6

2.2. Оценка на информираността на ромските жени и ученици по темата за новите форми на насилие в Интернет: онлайн тормоз и език на омразата

Когато изследваме степента на информираност на ромските жени и ученици и тяхната способност за разпознаване на домашното насилие, изследователски интерес представлява и въпросът доколко целевите групи умеят да разпознават новите форми на насилие, породено от употребата на дигиталните технологии, предвид това, че често пъти насилниците се възползват от напредъка на технологиите, за да упражняват контрол над своите жертви. През последните години изключително нарасна употребата на Интернет, особено в условията на пандемия, което способства и за нарастване на случаите на онлайн тормоз. По своята същност, той представлява създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават. Може да става дума за снимането на дете с мобилен телефон и разпространяването на снимки или видеозапис без негово съгласие, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др. Тези действия са изключително травматизиращи, защото запечатват и популяризират акта на насилие. В повечето случаи този вид тормоз се заражда между съученици в училище и от тази гледна точка представлява научен интерес. Резултатите от проведеното проучване сред ромските ученици показват, че преобладаваща част от тях са запознати много добре с това какво представлява онлайн тормозът. 79,6% от респондентите го свързват със създаването на фалшив профил във Фейсбук. Според 71% от анкетираните това е действие по публикуването на подигравателни снимки или клипове в Интернет. Малко над 67% свързват онлайн тормоза с това някой да те снима с мобилен телефон и да разпространява снимки или видеозапис без твое съгласие, а 64,1% го свързват с това някой да ти изпраща обидни думи и или заплашителни съобщения чрез мрежите. Коментираните мнения на ромските ученици са визуализирани в следващата Таблица 17.

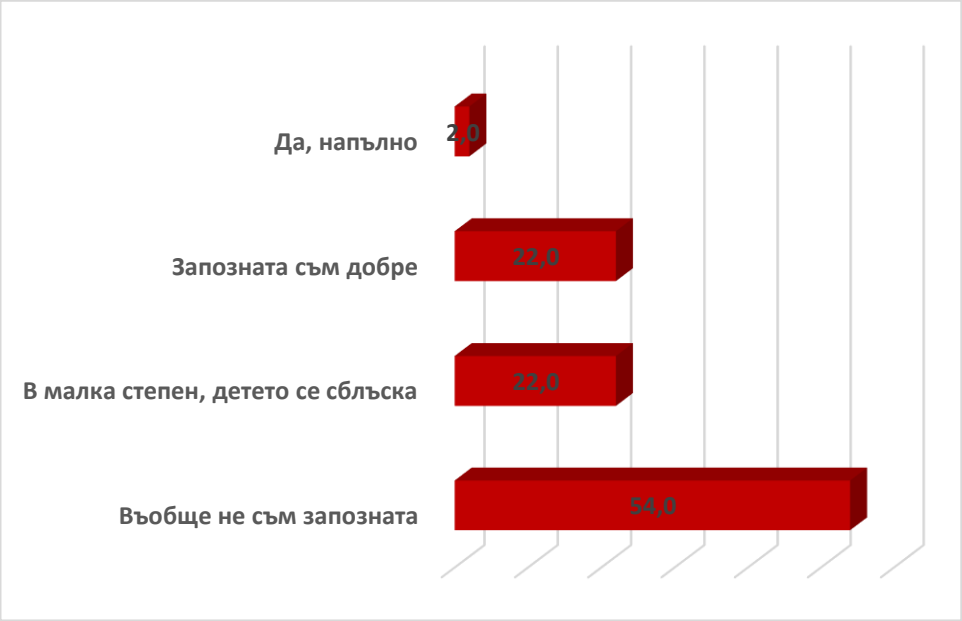
Таблица 17.

Знаеш ли какво е онлайн тормоз: според ромските ученици

	Относителен дял
Когато някой публикува подигравателни снимки или клипове в Интернет	71,0
Когато някой ти създава фалшив профил във Фейсбук	79,6
Когато някой ти изпраща обидни думи и/или заплашителни съобщения	64,1
Когато някой те снима с мобилен телефон и разпространява на снимки или видеозапис без твое съгласие	67,2

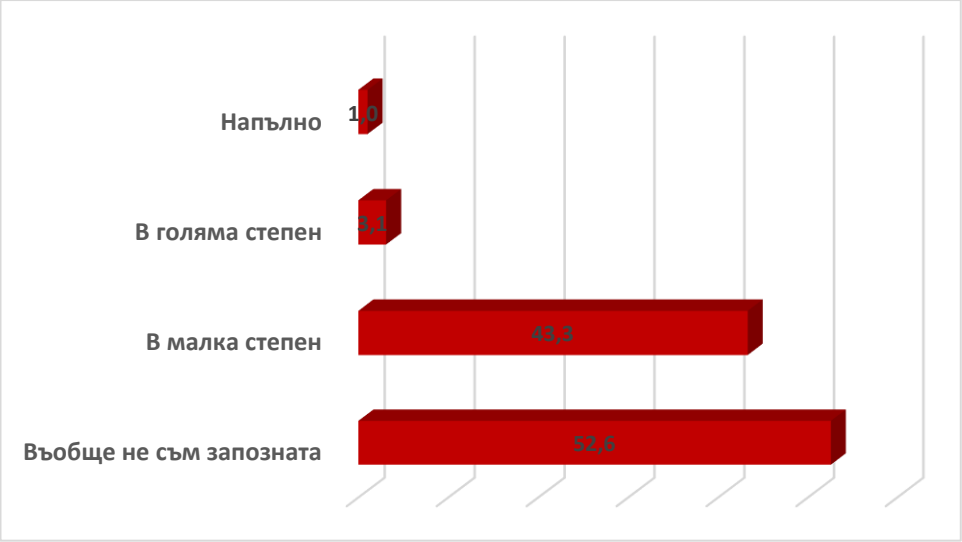
За разлика от учениците, които бяха обхванати в проучването, ромските **жени в голяма степен остават неинформирани** за това какво представлява онлайн тормозът. Едва 2% от тях споделят, че знаят какво е онлайн тормоз, а съответно 22% са запознати добре с тази тема. Повече от половината (54%) отбелязват, че въобще не са запознати, а 22% имат някаква представа, поради това, че тяхното собствено дете се е сблъскало с подобен проблем. Оценките на ромските жени по тези въпроси са представени в следващата Фигура 11:

Фигура 11. Степен на Информираност на ромските жени за това, какво представлява онлайн тормозът (в%)

В рамките на изследването е отделено също така и специално внимание на въпроса за запознатостта на ромските жени с това какво представлява **езикът на омразата**. Отново имаме значителен дял на ромски жени (52,6%), които не са чували нищо по тази тема. Висок е също така и делът на онези, които отбелязват, че „в малка степен“ имат представа (43,3%). Едва 4,1% от анкетираните споделят противоположна позиция и отбелязват, че са информирани в голяма степен и напълно по тази тема. Коментираните оценки могат да се видят в следващата Фигура 12.

Фигура 12. Степен на Информираност на ромските жени за това, какво представлява езика на омразата (в%)

С оглед компенсиране на липсата на информираност на голяма част от ромските жени по редица теми, във въпросника бе дадена възможност те сами да посочат теми, по които биха желали да повишат своите знания. Като такива на първо място бе посочена **превенцията на дискриминацията** (82,1%), **теми, свързани с идентифицирането на домашното насилие и насилието по полов признак** (73,2%), както и запознаване с **добри практики и примери от Европейски държави** в областта на превенцията на домашното насилие и насилието по полов признак (61,1%). Независимо от липсата на знания в областта на новите форми на насилие, значително по-малка част от ромските жени проявяват заинтересованост от получаване на информация в областта на идентифицирането на съвременни начини на насилие, като онлайн тормоза (47,8%) и по отношение на езика на омразата и неглижирането в семейството (47%). В най-малка степен ромските жени проявяват интерес към темата, свързана с преодоляване на стереотипи и предразсъдъци. Едва 30,4% споделят желание за запознаване с тази тематика. Следващата Таблица 18. представя оценките на ромските жени по този въпрос:

Таблица 18.

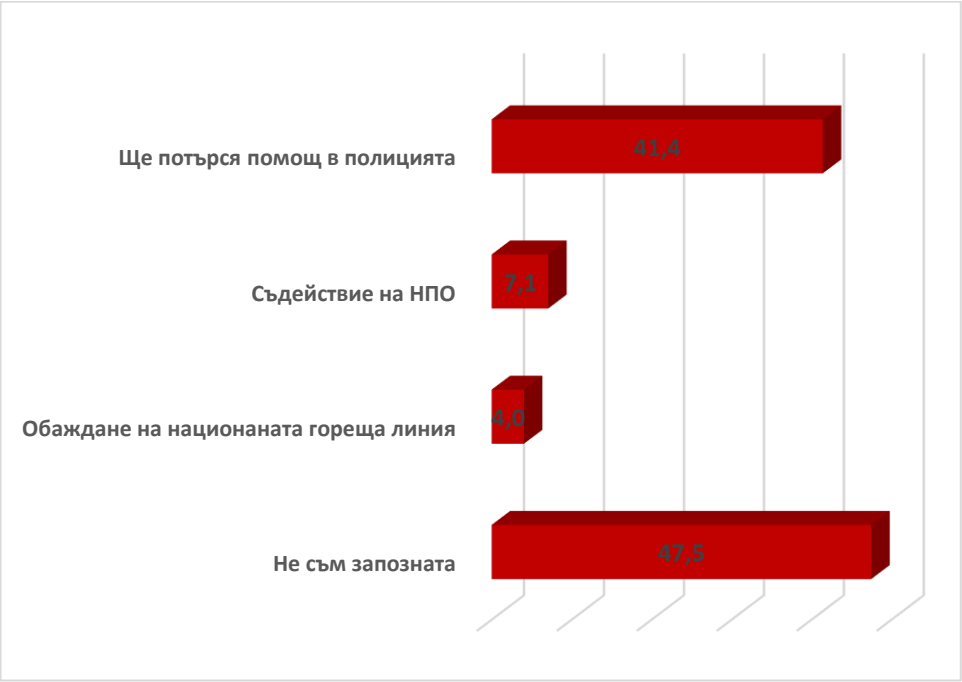
Теми, по които ромските жени биха желали да повишат своята информираност

	Относителен дял
Теми по превенция на дискриминация	82,1
Теми, свързани с преодоляване на стереотипи и предразсъдъци	30,4
Теми, свързани с идентифицирането на домашното насилие и насилието по полов признак	73,2
Теми, свързани с идентифицирането на съвременни начини на насилие, като онлайн тормоз	47,8
Теми, свързани с идентифицирането на съвременни начини на насилие, като език на омразата и неглижирането в семейството	47,0
Запознаване с добри практики и примери от Европейски държави в областта на превенцията на домашното насилие и насилието по полов признак	61,1

2.3. Нагласи по отношение разпознаване на институциите за търсене на помощ от страна на ромските жени и ученици

Когато се разглеждат резултатите от проучването, трябва да се има предвид, че в общност, каквато е ромската, в която насилието от страна на съпруга/интимния партньор се счита до голяма степен за личен въпрос, случаите на насилие срещу жените е малко вероятно да се докладват на полицията или на други институции. Данните сочат, че много висок е делът на анкетираните ромски жени, които споделят, че не знаят конкретните институции към които да се обърнат за съдействие при нужда. Близо 49% споделят подобна позиция. Това са предимно жени с ниска степен на образование (78%), безработни (67%) и с липса на доходи (89%). Малко над 41% от анкетираните посочват, че все пак биха потърсили помощ в полицията. Сравнително редки са случаите на ромски жени, които биха се обърнали за съдействие и защита от НПО, работещи по тези проблеми (7,1%) и биха се обадили на Националната гореща линия (4,0%).

Фигура 13. Институции, към които бихте се обърнали за защита на Вашите права при случаи на домашно насилие, според ромските жени? (в%)

За разлика от тях, впечатление прави по-високия дял на анкетираните ромски ученици, които имат стратегия за действие, за да спрат домашното насилие. Близо 45% от тях споделят, че биха подали сигнал в полицията. Съответно 42% биха споделили с член на семейството какво се случва, а близо 41% биха разказали на своя класен ръководител.

Таблица 19.

Какво трябва да направи едно дете, за да се спре домашното насилие в къщи?

	Относителен дял
Да се оплаче в полицията	44,9
Да звънне на телефон 112	21,8
Да сподели с някой от семейството какво се случва	41,9
Да разкаже на класния ръководител какво се случва в къщи	40,5

Проектът „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, се изпълнява с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021.

Следващата Таблица 20 илюстрира оценките и мненията на ромските ученици за това какви стъпки следва да предприеме и от кого да потърси помощ при наличие на насилие в училище.

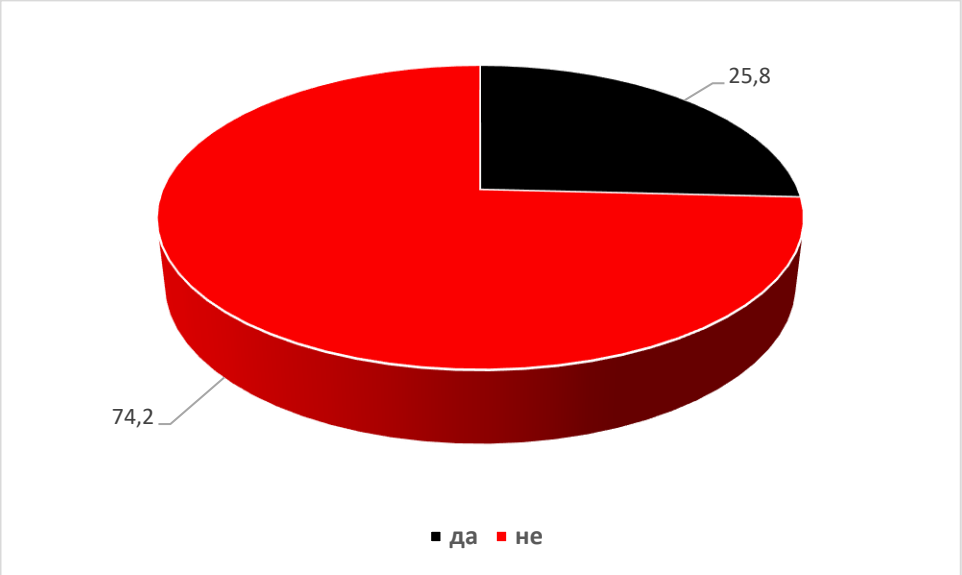
Таблица 20.

Ако пострадаш от насилие от страна на учител или ученик в училище, знаеш ли къде да потърсиш помощ?

	Относителен дял
Да, ще се оплача в полицията	43,2
Да, ще кажа на моите родители	39,3
Да, ще се обадя на телефон 112	13,3
Да, ще кажа на директора	40,7
Не, не знам	19,3

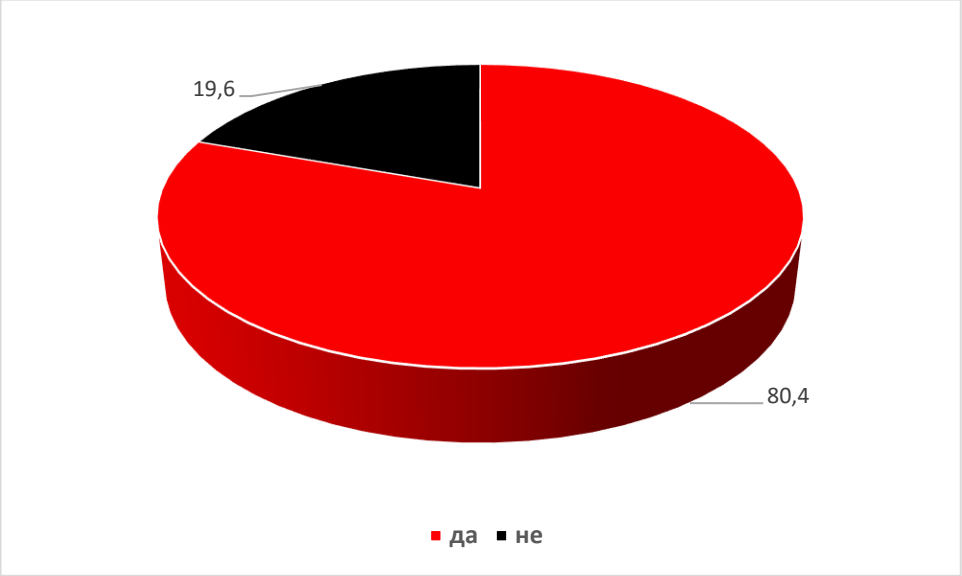
Според преобладаваща част от тях (43,2%), съдействието от страна на полицията би бил най-надеждният начин за защита. Висок е също така и делът на онези (40,7%), които отбелязват, че биха потърсили защита при директора. Впечатление прави също така и сравнително високият дял на онези, които не знаят конкретните институции към кого да се обърнат при случаи на насилие в училище. **Това говори за необходимостта от предприемане на действия в посока повишаване на информираността на учениците относно формите на насилие в училище и начините за защита от проявлението на този социален проблем. Участието в дейности и занимания по тази тема, очевидно е недостатъчно. Емпиричните данни потвърждават казаното. Едва 25,6% от анкетираните ромски деца споделят, че през последната година са участвали в подобен вид инициативи.**

Фигура 14. Участвал/а ли си в дейности/занимания за предотвратяване на насилието в училище?

Резултатите сочат наличие на един засилен интерес от страна на анкетираните ромски ученици към получаване на една по - детайлна и подробна информация за начините за разпознаване на насилието в училище и кои са онези институции, които могат да те защитят при нужда. Над 80% от анкетираните деца споделят такова мнение, което говори за необходимостта от предприемане на действия , в посока компенсиране на тези дефицити у подрастващите.

Фигура 15. Искаш ли да получаваш информация за това как по-добре да разпознаваш насилието в училище и към кого да се обърнеш в случай на насилие? (в %)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ПРЕПОРЪКИ

Реализираното изследване показа интересни и заслужаващи внимание констатации. Сред многото направени в анализа изводи тук ще откроим някои, заслужаващи по-специално внимание.

Като цяло анкетираните ромски жени и ученици разпознават различни форми на домашно насилие като физическо, сексуално, психическо, икономическо, принуда, изнудване и т.н, с което е направена първата крачка в процеса по превенция и борба с този тежък социален проблем.

Домашното насилие в ромска общност е тясно свързано с патриархалното разбиране за мястото, ролята и отговорностите на жената в семейството. Според болшинството от анкетираните ромски жени, в най-голяма степен домашното насилие е провокирано от тежкия и труден живот, които водят, а именно: немотията, бедността и липсата на доходи в семейството (92,7%), недостойното поведение на

съпругата (90,2%), немарливост на жената към домашните задължения (88,7%), злоупотреба с алкохол и пристрастяване към наркотиците на партньора (76,8%).

Учениците в голяма степен дублират изказаните от ромските жени причини за домашно насилие. Според тях, това е употребата на алкохол от страна на родителите, лошото поведение на децата, липсата на възпитание и бедността на семейството.

Болшинството ромски жени (95,5%), не съобщават за случаи на домашно насилие поради следните причини: незнание към кого да се обърнат за помощ, липса на собствен дом, в който да отидат да живеят (86,3%), неувереност или страх от съпруга (85%). Последната причина е определена и като водеща при изследваните ромски ученици (74,2%).

Резултатите от проучването сочат, че учениците съобщават за по-високи равнища на неглижиране, в сравнение с ромските жени. Над 50% от анкетираните ромски деца споделят, че понякога се е случвало родителите да не осигуряват

достатъчно храна, да забравят да дадат пари за закуска на училище, забравят да перат дрехите и да ги водят на лекар, когато са болни.

Мнозинството от учениците са запознати какво е насилие в училище. В преобладаваща част от случаите (86,8%) те разпознават психическото насилие под формата на заплаха да ти вземат парите, храната или други вещи. Сравнително висок е също така и делът на онези деца, които свързват насилието в училище с неговите физически измерения: причиняване на телесна повреда, болка или страдание (85,3%).

От гледна точка на информираността: ромските жени се информират по темата за домашно насилие от наръчници и брошури (60%), от собствените им деца (57,1%) и от Интернет (45,2%). Прави впечатление, че твърде голям процент ромски жени (74,3 %) категорично признават, че имат нужда от получаване на повече информация. С оглед компенсиране на тези липси, във въпросника бе дадена възможност те сами да посочат теми, по които биха желали да повишат своите знания. Като такива на първо място бяха посочени: превенция на дискриминацията (82,1%), теми свързани с

идентифицирането на домашното насилие и насилието по полов признак (73,2%), както и запознаване с добри практики и примери от Европейски държави в областта на домашното насилие и насилието по полов признак (61,1%).

За разлика от учениците, които бяха обхванати в проучването, при ромските жени бе установен сериозен дефицит на знания за съвременните форми на насилие като онлайн тормоз и език на омразата. Това налага необходимост от една по-целенасочена кампания по тези теми, имайки предвид, че в съвременния дигитален свят все по-често ще се говори за тези теми и последствията, които оказват върху човешката личност.

Резултатите от проучването регистрират висок процент на жени, които не знаят как да се обърнат за помощ при случаи на домашно насилие. За разлика от тях, учениците демонстрират една много по-добра запознатост, като голяма част от тях отбелязват възможните начини за търсене на помощ при наличие на насилие у дома. Впечатление прави също така и сравнително високия дял на онези, които не знаят конкретните институции към които да се обърнат при случаи на насилие в училище. Това говори за необходимостта от предприемане на действия в посока повишаване на информираността на учениците относно формите на насилие в училище и начините за защита от проявлението на този социален проблем. Участието в дейности и занимания по тази тема, очевидно е недостатъчно.

Реализираното изследване показа по недвусмислен начин, необходимостта от развиване на мащабна информационна дейност в 13-те населени места на територията на община Тунджа, която значително да повиши чувствителността на представителите на ромската общност по теми, свързани с дискриминацията, начините за идентифициране на домашното насилие и най-вече какви са правата на жертвите и към кои институции да се обърнат за помощ при нужда от защита и закрила. Повишаване на знанията на ромските жени и ученици по тези теми ще способства от една страна те да бъдат по-уверени и независими в решенията си, а от

друга - все повече случаи на насилие да бъдат регистрирани, а жертвите избавени от този социален проблем.

Подходящи инструменти на такава мащабна информационна кампания са: наръчници, брошури, мобилни кабинети за консултации, специални беседи в ромските квартали и в училищата с психолози и педагози, обучение на социалните работници и учители за разпознаване на признаците на насилие и правилен подход към потенциални и реални жертви, обучение на повече ромски медиатори по тази тема.

Приложение 1

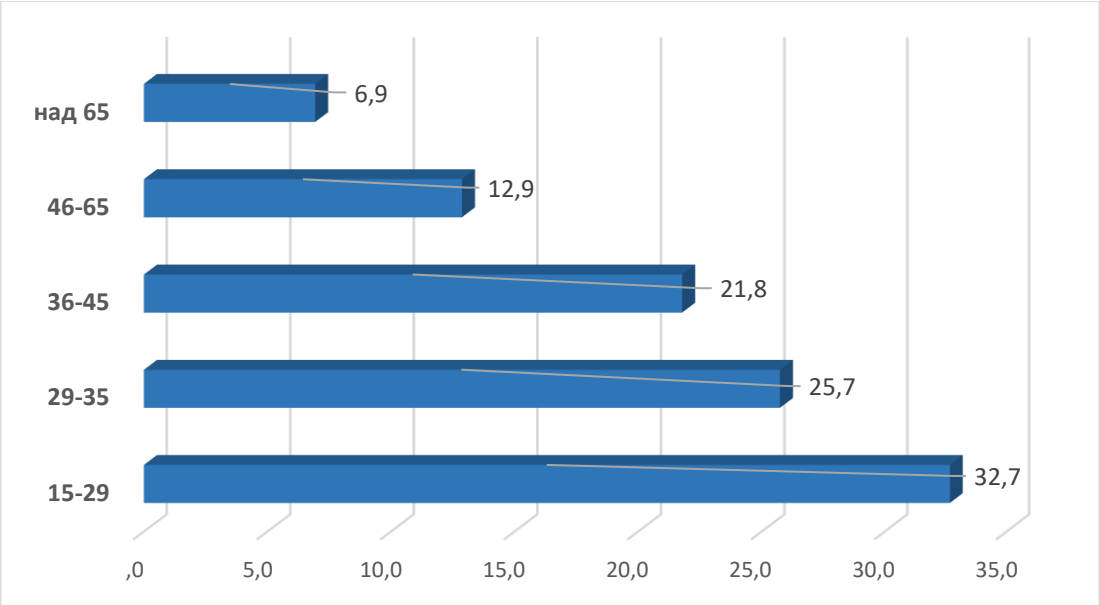
Социодемографски характеристики на анкетираните ромски жени

Представени са следните социодемографски характеристики на анкетираните културни организации:

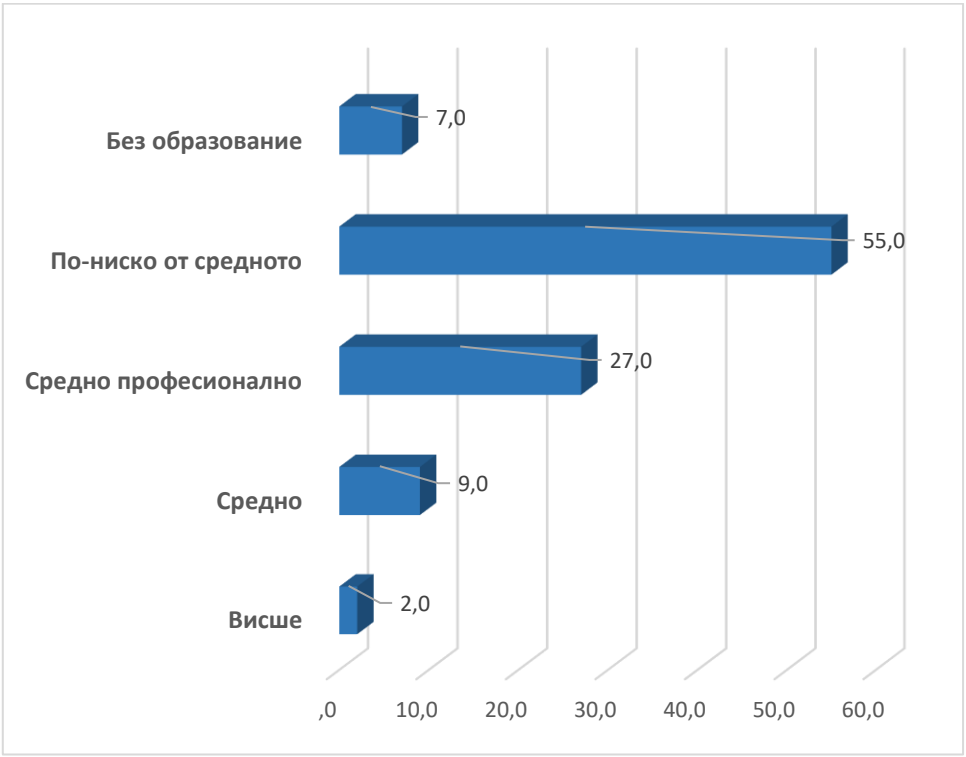
1. Възраст;
2. Степен на завършено образование;
3. Религия;
4. Семейно положение;
5. Брой деца до 18 г.;
6. Трудов статус;
7. Източник на доходи.

Данните са визуализирани със следващите фигури от номер 16 до номер 22.

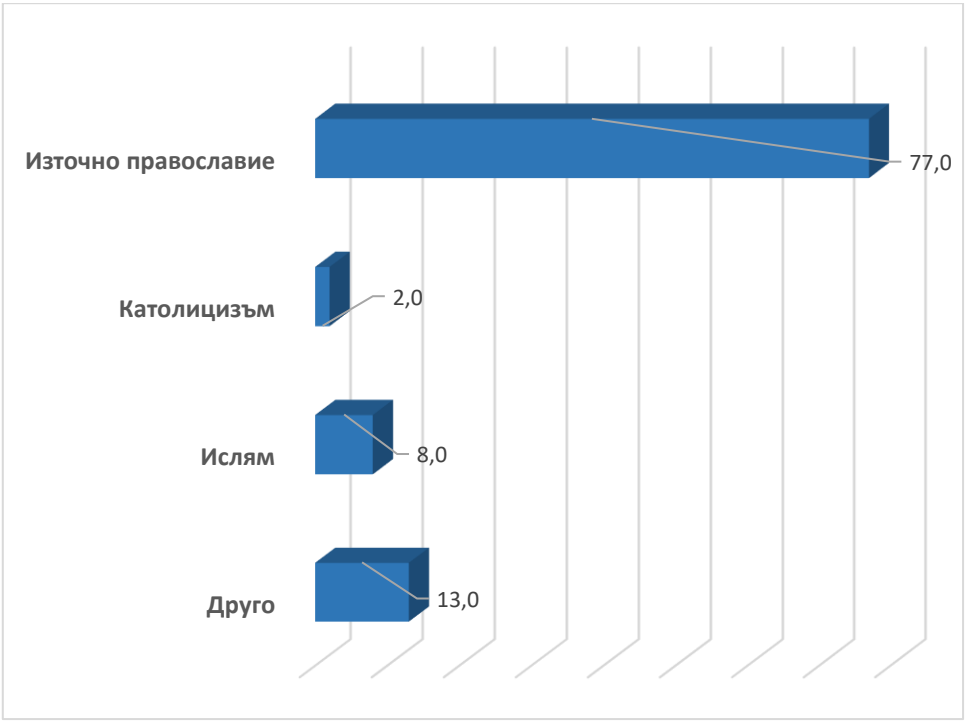
Фигура 16. Структура на анкетираните ромски жени по възраст (в%)

Фигура 17. Степен на завършено образование (в %)

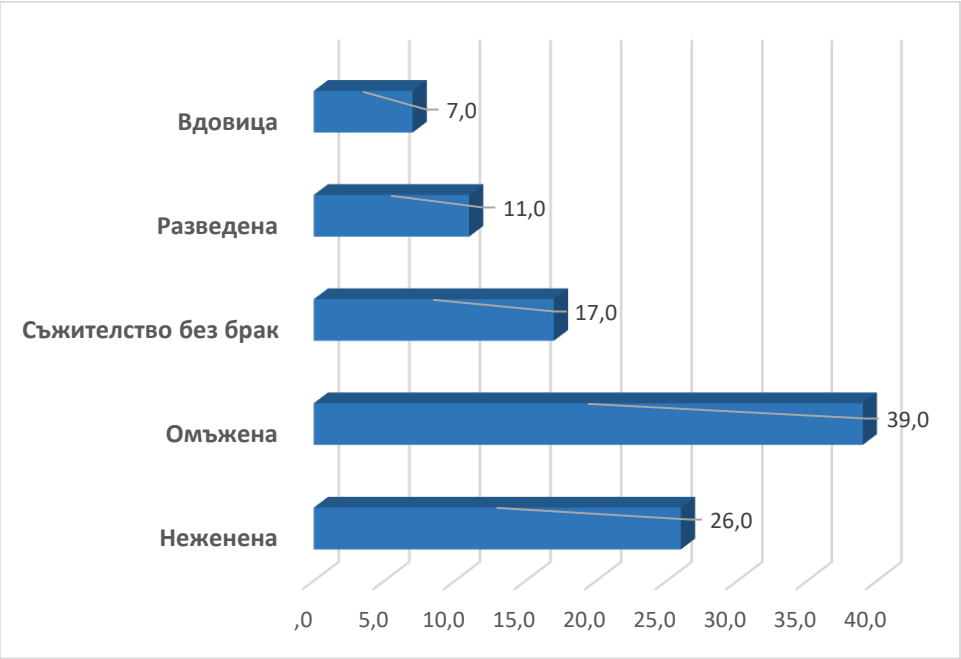

Фигура 18. Религиозна принадлежност (в%)

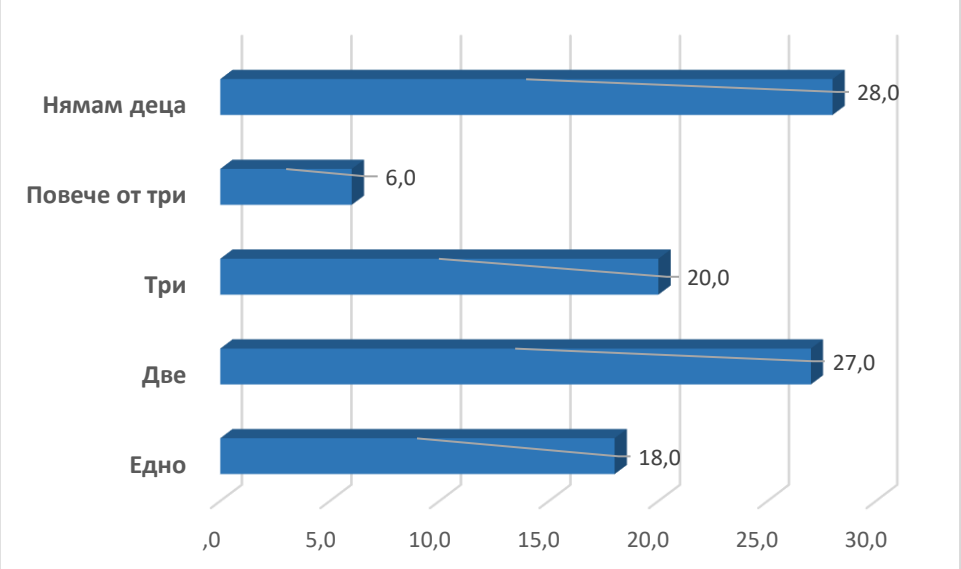

Проектът „РЕ-АКЦИЯ чрез информация срещу домашното насилие и насилието по полов признак“, се изпълнява с финансовата подкрепа на Малка грантова схема по Програма „Правосъдие” на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021.

Фигура 19. Семейно положение (в %)

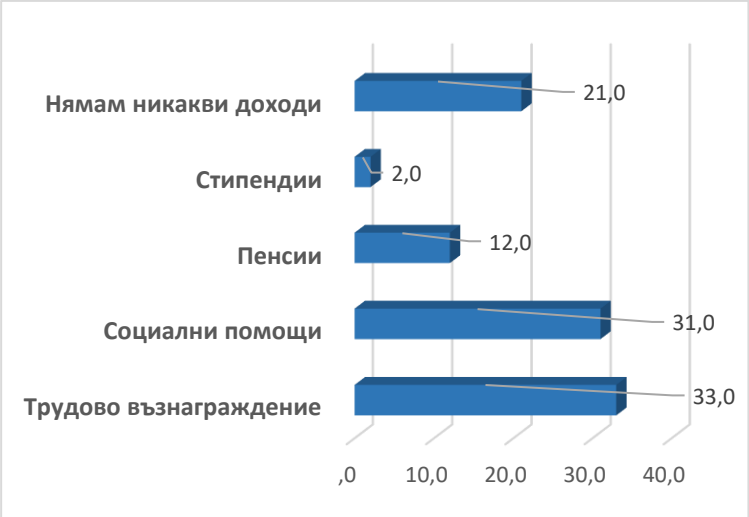
Фигура 20. Брой деца в семейството (в %)

Фигура 21. Работите ли? (в %)

Фигура 22 . Източник на доходи (в %)

Приложение 2

Социодемографски характеристики на анкетираните ромски ученици

Представени са следните социодемографски характеристики на анкетираните ромски ученици:

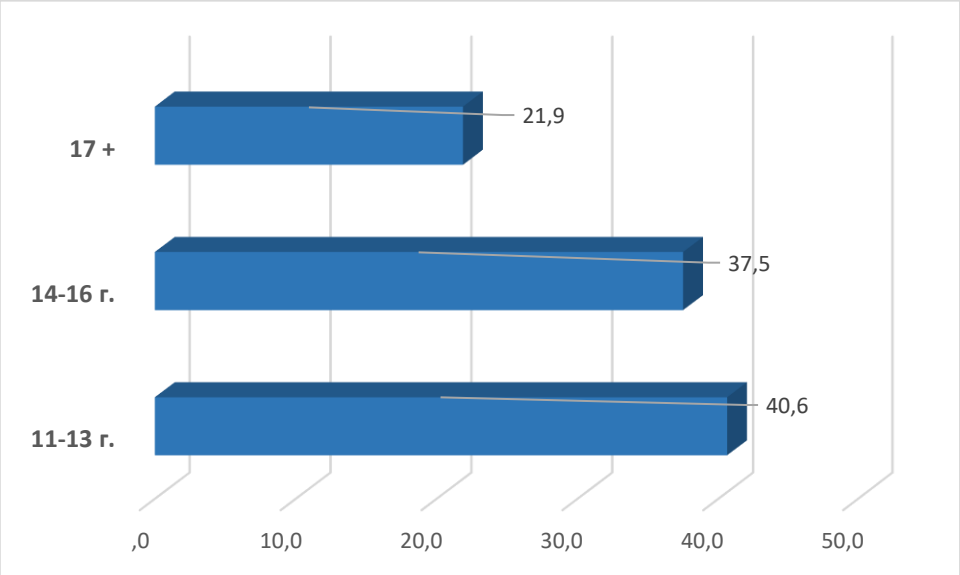
1. Възраст на респондента;

2. Твоите родители работят ли?

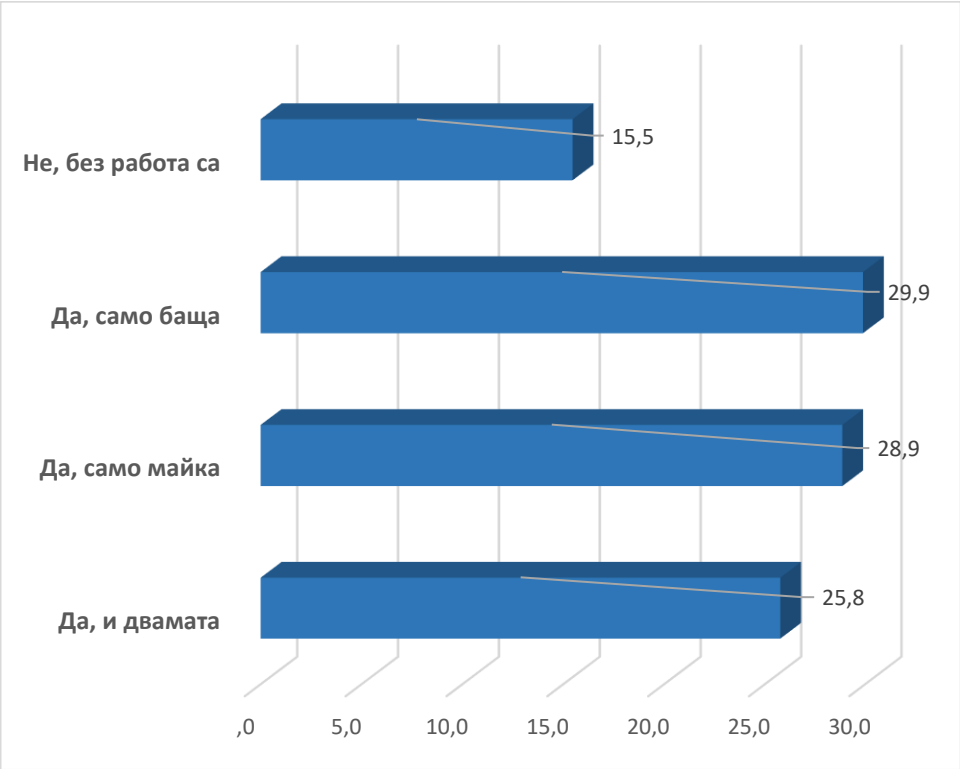
3. С кого живееш?

Данните са визуализирани със следващите фигури от номер 23 до номер 25.

Фигура 23. Структура на анкетираните деца по възраст (в %)

Фигура 24. Твоите родители работят ли (в%)

Фигура 25. С кого живееш? (в%)

